

А. М. Висоцька, Г. О. Блеч

2
КЛАС

УКРАЇНСЬКА МОВА

А. М. Висоцька, Г. О. Блеч

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник
для осіб з особливими
освітніми потребами (F 70)

2 клас

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Київ
«Либідь»
2020

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист МОН України від 23.07.2020 р. № 1/11-4965)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Умовні позначення:

— початок уроку

— домашнє завдання

— словничок

— хвилинка спілкування

Висоцька, А. М.

В53 Українська мова : підруч. для осіб з особлив. освітн. потребами (F 70) : 2 кл. / А. М. Висоцька, Г. О. Блеч. — К. : Либідь, 2020. — 160 с. : іл.

ISBN 978-966-06-0817-7.

УДК 811.161.2*кл2(075.2.056.26)

Шкільний дзвінок

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок —
нас закликає до навчання.
Ми поспішаєм на урок
і знову йдемо в світ пізнання.

Лариса Зоріна

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ПЕРШОМУ КЛАСІ

Звуки і букви

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнком.** 1 Роздивись малюнок.

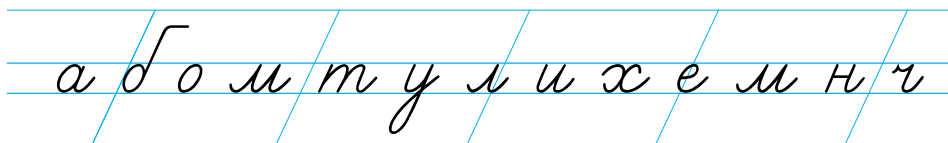

2 Розкажи.

- Куди йдуть діти? Який у дітей настрій?
- Коли діти йдуть до школи?
- Хто навчає дітей у школі?
- Як називають дітей, котрі навчаються у школі?
- Що ти приготував для навчання у школі?

Для довідок: до школи, радісний, 1 вересня, вчителі, учні.

Вправа 2. Прочитай букви. Спиши.

Вправа 3. 1 Прочитай вірш.

Літня **спека, грози, грім,**
літо, ти прекрасне всім!

Тетяна Корольова

2 Випиши виділені слова. Підкресли в них букви **е, о, і.**

Вправа 4. 1 Прочитай слова. Чітко вимовляй кожен звук.
Літо, небо, ліс, море, річка.

2 Спиши слова. Підкресли в них букви **і, о.**

Вправа 5. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Розкажи.

- Яку пору року зображено на малюнку?
- Що роблять діти на малюнку?
- Які ознаки літа ти знаєш?

Хвилинка спілкування

Розкажи товаришу, де ти відпочивав улітку. Спитай про це в нього.

Вправа 6. 1 Роздивись і назви малюнки.

Жук

Оса

Муха

- 2 Склади слова-назви з розрізної азбуки.
- 3 Як одним словом можна назвати тих, кого зображено?

Вправа 7. 1 Прочитай. Назви букви, якими відрізняються слова в парах.

рак — мак

коса — роса

син — сон

дим — дім

- 2 Спиши. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

**Пригадай! Звуки ми вимовляємо і чуємо.
Букви ми бачимо, читаємо і пишемо.**

Вправа 8. 1 Спиши слова.

Олег, коло, молоко, Оля, око, рот.

- 2 Підкресли слова з буквою **о** на початку.

Вправа 9. 1 Роздивись малюнки. Назви, що на них зображено.

Хліб

Ніж

Торт

- 2 Запиши слова. Скільки букв у кожному слові?
- 3 Розкажи, для чого потрібен ніж.

Вправа 10. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки.

2 Склади за малюнками розповідь, відповідаючи на запитання.

- Хто подарував кульку дівчинці?
- Якого кольору кулька?
- Що сталося з повітряною кулькою?
- Чому дівчинка плаче?
- Хто упіймав кульку?
- Чи гарний учинок зробив хлопчик?

Вправа 11. 1 Утвори з поданих букв слова. Запиши.

с, т, і, л

з, о, ш, и, т

к, н, и, г, а

р, у, ч, к, а

2 Підкресли першу букву в кожному слові.

Вправа 12. 1 Спиши слова, вставляючи пропущену букву **о** або **у**.

К..шик, б..зок, с..ва, к..рка.

2 Скільки букв у кожному слові?

Вправа 13. 1 Прочитай слова.

Стіл, квіти, коза, посуд, клас, гарбуз.

2 Випиши слова з буквою **с**.

Слово і речення

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнком.** 1 Роздивись малюнок.

2 Розкажи.

- Яку пору року зображено на малюнку?
- Що роблять діти на малюнку?
- Якого кольору листя восени?
- Які ознаки осені ти знаєш?

Для довідок: осінь, у парку, збирають листя, листя жовтіє, стає холодно, ідуть дощі.

Вправа 2. ① Прочитай пари слів.

кіт — кит галка — гілка
гора — нора гірка — нірка

② Спиши. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

Вправа 3. ① Прочитай речення.

Літо, осінь, зима, весна — це пори року.

② Знайди в реченні слова, що складаються з чотирьох букв. Випиши їх.

③ Назви пору року, коли діти йдуть до школи.

Вправа 4. ① Прочитай слова. Спиши, вставляючи пропущені букви **у**, **о**.

Солодка гр..ша, кислий лим..н, гірка циб..ля.

② Підкресли слова з буквою **у** в середині.

Вправа 5. ① Роздивись малюнки. Придумай дівчинці ім'я і склади речення про те, що вона робить.

② Одне речення запиши.

Для довідок: читає, їсть, спить.

Вправа 6. 1 Роздивись малюнки. Скажи, що на них зображено.

Яблуко

Слива

Абрикос

Груша

2 Запиши слова-назви.

3 Як одним словом можна назвати те, що зображено?

Хвилинка спілкування

Розкажи товаришу, які фрукти ти любиш. Спитай про це в нього.

Вправа 7. Прочитай слова. Запиши з ними речення за зразком.

Зразок. Овочі: морква,

Фрукти: слива,

Слива, морква, буряк, груша.

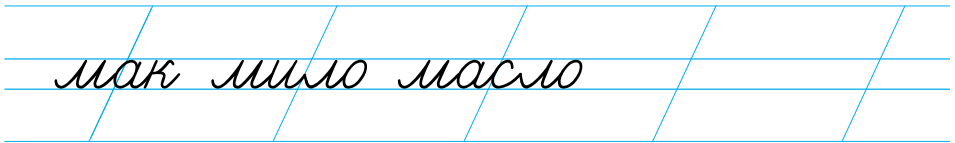
Вправа 8. Прочитай. Спиши слова, вставляючи букву *i* або *u*.

Сн..жок, р..бка, г..рка, зайч..к, н..жка, д..мок.

Вправа 9. 1 Прочитай. Чітко вимовляй звуки.

Мак, вікно, диня, мило, пісок, масло.

2 Випиши слова, що починаються на букву *м*. Скільки складів у кожному слові?

Вправа 10. 1 Прочитай чистомовку. Чітко вимовляй склади та слова.

Са-са-са — **летить** оса.

2 Спиши. Скільки складів у виділеному слові?

Вправа 11. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки. Розкажи, що роблять діти.

2 Усно склади три речення за схемами:

┌ ___ . ┌ ___ ___ . ┌ ___ ___ . ┌ ___ ___ .

Для довідок: граються, діти, гриби, збирають, качок, годують.

3 Яку пору року зображено на малюнках? Чому ти так думаєш?

Вправа 12. 1 Прочитай слова.

Літак, пливе, летить, човен.

2 Склади і запиши два речення за схемою:

└─── ─── .

3 Кожне речення починай писати з великої букви. У кінці став крапку.

Вправа 13. 1 Прочитай вірш.

Набрав **кот..к**
води у **рот..к**.
Зранку прокидається,
лапками вмивається.

2 Випиши виділені слова, вставляючи пропущені букви.

Вправа 14. 1 Добери до слів лівого стовпчика слова з правого стовпчика.

Борщ	...	печуть
Хліб	...	смажать
Яєшню	...	варять

2 Запиши за зразком.

Зразок.

Борщ варять

Вправа 15. 1 Спиши речення, вставляючи замість крапок букву **а**.

1. Насунула хмар.. .
2. Зашуміли дерев.. .
3. Почалася гроз.. .

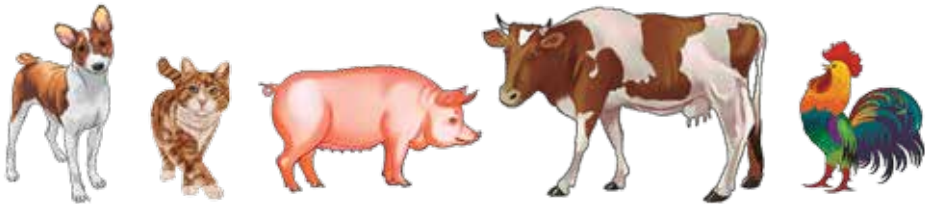
2 Скільки слів у кожному реченні?

МОВА І МОВЛЕННЯ

Мова — засіб спілкування

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки і скажи, хто як голос подає.

Собака Кіт Свиня Корова Півень

Для довідок: рожкає, гавкає, кукурікає, нявчить, мукає.

2 Запиши одне речення.

3 Розкажи.

- Чи вміють розмовляти тварини і птахи?
- Чи вміють розмовляти люди?

Вправа 2. 1 Роздивись малюнки. Придумай хлопчику ім'я і склади речення про те, що він робить.

Для довідок: грає, розмовляє, малює.

2 Одне речення запиши. Скільки слів у реченні?

Вправа 3. 1 Прочитай. Впиши виділене речення.

Мене звать Назар. **Я народився в Україні.** Моя рідна мова — українська.

2 Розкажи.

- Як тебе звать?
- У якій країні ти живеш?
- Якою мовою ти спілкуєшся?

Запам'ятай! Мова потрібна для спілкування людей.

Вправа 4. 1 Прочитай виразно.

Здрастуйте! До побачення! На все добре! **Доброго ранку!** **Добрий день!** **Добрий вечір!** На добраніч!

2 Впиши слова вітання. Коли треба вживати ці слова?

Здр ст Здрастуйте Д др

Вправа 5. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки.

2 Розкажи.

- Кого зображено на малюнках?
- На якому малюнку діти вітаються, а на якому прощаються?

Хвилинка спілкування

- Які ти знаєш слова вітання? Привітайся з товаришем.
- Скажи товаришу слова прощання.

Запам'ятай! Слово — основна одиниця мови.

Вправа 6. 1 Прочитай і спиши речення.

Мова складається зі слів.

2 Дай відповіді на запитання.

- Скільки слів у реченні?
- З чого складається мова?
- Для чого людям потрібна мова?

Ски-еться скла-дається

Вправа 7. 1 Прочитай виразно.

Доброго ранку! **До побачення!** Добрий день! **До зустрічі!** Здрастуйте! Вітаю! Добрий вечір! **На добраніч! Щасливої дороги!**

2 Випиши слова прощання. Коли треба вживати ці слова?

Вправа 8. 1 Прочитай речення. Спиши.

Книга — твій друг і помічник. Бережи її!

2 Скільки речень ти записав?

3 Які знаки ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 9. 1 Прочитай вірш.

З книжкою дружи!
Прочитай і іншим розкажи.

2 Спиши перше речення. З якої букви треба писати перше слово в реченні?

Усне і писемне мовлення

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки.

2 Розкажи.

- Що зображено на кожному малюнку?
- Хто кому сказав «Здрастуйте», «Дякую», «Прощавай»?

Зверни увагу! Ти **дав відповіді** на запитання. Під час своєї розповіді ти користувався **усним мовленням**.

Запам'ятай! Правильно говориш — володієш усним мовленням.

Вправа 2. Прочитай вірш.

Послухай, як струмок дзвенить,
як гомонить ліщина.
З тобою всюди, кожна мить
говорить Україна.

Петро Осадчук

Гомонить — говорить.

Зверни увагу! Ти прочитав **написаний** текст, отже, користувався **писемним мовленням**. Водночас ти **промовляв слова вголос**, отже, користувався ще й **усним мовленням**.

Вправа 3. Спиши вірш.

Мама вишила мені
квітами сорочку.
Квіти гарні, весняні:
— На, вдягай, синочку!

Вадим Крищенко

Зверни увагу! Ти **написав** текст, отже, користувався **писемним мовленням**.

Запам'ятай! Правильно пишеш і читаєш — володієш писемним мовленням.

Вправа 4. 1 Уважно прочитай речення, вставляючи слова-підказки, подані під малюнками.

пише

читає

пояснює

1. Хлопчик ... листа.
2. Мама ... казку донечці.
3. Учитель ... урок.

2 Складені речення запиши.

3 Розкажи, яким мовленням користувалися хлопчик, мама, учитель.

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Олень і Яринка **розмовляють**.
2. Денис **переказує** оповідання.

2 Підкресли слова, що вказують на усне мовлення.

Вправа 6. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки.

2 Розкажи, замість яких слів використано ці жести.

Вправа 7. ① Прочитай речення. Спиши, вставляючи пропущені слова.

1. Петрик виразно ... вірш.
2. Леся охайно ... в зошиті.

Для довідок: читає, пише.

- ② Яким мовленням користується Петрик? А Леся?
- ③ Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 8. ① Прочитай і спиши речення.

Вибачте, перепрошую, я ненавмисне — це слова вибачення.

- ② Запам'ятай ці слова.

Вибачте перепрошую ння

- ③ Коли треба вживати ці слова?

Вправа 9. ① Прочитай і спиши речення.

1. Минуло тепле літечко.
2. Прийшла золота осінь.
3. Птахи відлетіли в теплі краї.
4. З дерев опадає листя.

- ② З якої букви ти починав кожне речення?
- ③ Поміркуй і розкажи, чому осінь називають *золотою*.

Вправа 10. ① Прочитай виразно.

Вітаю! **Дякую!** До побачення! На все добре! Доброго ранку! **Дуже вдячна!** Добрий день! На добраніч! **Спасибі!** Добрий вечір!

- ② Випиши слова подяки.
- ③ Коли треба вживати ці слова?

ЗВУКИ І БУКВИ

Голосні звуки. Позначення їх буквами

Вправа 1. Вимов звуки, позначені буквами.

а, е, і, и о, у; б, в, к, п, с, р, х.

Пригадай! Звуки ми чуємо і вимовляємо.

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши слова.

Учень, олівець, іграшки, окуляри.

2 Назви перший звук кожного слова.

Вправа 3. 1 Роздивись малюнок.

2 Назви букви, що сховалися під листочками. Запиши їх.

Вправа 4. 1 Прочитай слова.

Вода, озеро, річка, берег.

2 Спиши слова. Підкресли в кожному слові першу букву.

Пригадай! Букви ми бачимо, читаємо і пишемо.

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Україна — рідний край,
рідне **поле**, зелен гай,
рідне **місто** й рідна **хата**,
рідне небо й рідна мати.

Анатолій Камінчук

2 Випиши виділені слова. Скільки букв у кожному слові?

Вправа 6. 1 Назви малюнки.

2 Скільки звуків у кожному слові?

3 Запиши назви малюнків. Скільки букв у кожному слові?

Вправа 7. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок. Кого на ньому зображено? Що зображено?

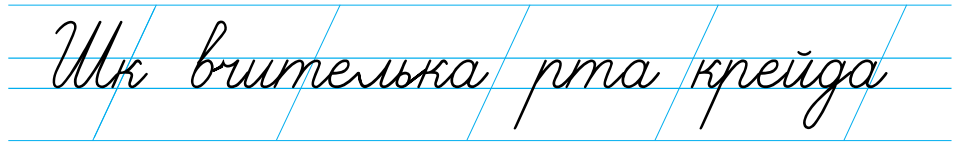
2 Розкажи, що дівчинці треба покласти в рюкзак до школи.

Для довідок: зошит, книжку, ручку, лінійку, олівці.

Вправа 8. 1 Прочитай слова.

Школа, парта, вчителька, книга, буквар, дошка, крейда.

2 Спиши слова. Підкресли в кожному слові букву **а**.

Запам'ятай! Звуки бувають
голосні і приголосні.
Голосних звуків шість:
[а], [о], [у], [і], [е], [и].

Вправа 9. 1 Прочитай слова.

Капуста, буряк, помідор, морква, часник, перець, картопля.

2 Спиши. Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 10. 1 Прочитай. Якими голосними звуками відрізняються слова в парах?

ріка — рука

лис — ліс

білка — булка

липа — лапа

2 Спиши. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

Вправа 11. 1 Прочитай вірш.

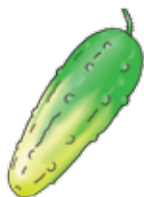
Шість звуків можна вільно
співати, як пісні.
Ці звуки знає кожен.
Ми звем їх голосні.

2 Випиши слова з буквою **о**.

Вправа 12. 1 Роздивись малюнки. Прочитай слова.

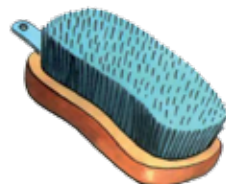

Апельсин Огірок Ножиці Окуляри Книга

2 Запиши слова, які починаються з голосного звука.

Вправа 13. 1 Із розрізної азбуки склади слова — підписи до малюнків.

Для довідок: душ, щітка, миска, кран.

2 Запиши слова.

3 Підкресли в кожному слові букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 14. 1 Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущені букви **о, и, е**.

С..рока

Г..луб

Син..ця

Дят..л

2 Як одним словом назвати тих, кого зображено на малюнках?

Вправа 15. 1 Прочитай вірш.

Має сотні колючок,
та **вона** гостинна.
Дасть на **чай** нам ягідок
запашна малина.

Ольга Атаманчук

2 Випиши виділені слова. Визнач, скільки голосних букв у кожному слові.

Зразок. *Вона* (2).

Вправа 16. Прочитай. Випиши слова з одним голосним звуком.

Черепашка, птах, рак, мавпа, слон.

Вправа 17. 1 Прочитай речення.

Вер..сень, ж..втець, листоп..д — це осінні місяці.

2 Спиши, вставляючи пропущені букви **е, о, а**.

Приголосні звуки. Позначення їх буквами

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнком.** 1 Роздивись малюнок.

2 Дай відповіді на запитання.

- Хто є в цій родині?
- Що робить кожен член родини?

Для довідок: тато, мама, бабуся, дідусь, діти, читає, граються, працює за комп'ютером, дивляться телевізор, несе чай.

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши слова.

Дощ, листя, хмари, вітер.

2 Назви перший звук у кожному слові.

Вправа 3. 1 Прочитай слова.

Шафа, чашка, тарілка, стіл, каструля, ліжко, виделка.

2 Випиши назви предметів посуду.

3 Підкресли першу букву в кожному слові.

Запам'ятай! Приголосні звуки позначають буквами б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.

Вправа 4. 1 Прочитай вірш.

Маю **зошит**, маю книжку,
он лежать вони на ліжку.

Маю читанку й **буквар**,
значить, справжній я **школяр**.

Ганна Черінь

2 Випиши виділені слова. Підкресли в них букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 5. 1 Назви малюнки. Який звук вимовляємо на початку кожного слова?

2 Запиши слова. Підкресли першу букву в кожному слові.

Для довідок: ранець, праска, лампа, фен.

Вправа 6. 1 Роздивись малюнки. Що на них зображено?

Виноград

Кавун

Банан

Огірок

2 Назви яких предметів починаються з приголосного звука?

3 Розкажи, які фрукти і ягоди ти любиш найбільше.

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки.

..ев

..ед

..іт

2 Запиши слова-назви, правильно дібравши перші букви.

Вправа 8. 1 Прочитай слова.

Грім, оса, тигр, фартух, хвіст, око.

2 Випиши слова, в яких приголосних звуків більше, ніж голосних.

Грім гр фартух хв ст

Вправа 9. 1 Назви малюнки. Спиши речення, вставляючи в слова пропущену букву **м** або **р**.

1. Розцвітає червоний ..ак.

2. Повзе річковий ..ак.

2 Підкресли букви, якими ці слова відрізняються. Які звуки вони позначають?

Вправа 10. 1 Прочитай слова.

Жираф, ніж, книжка, гараж, жук, пляж.

2 Випиши слова, в яких буква **ж** стоїть у кінці.

Вправа 11. Роздивись малюнки. Запиши слова, вставляючи пропущену останню букву **м**, **ч**, **с**.

Ді..

М'я..

Ли..

Вправа 12. ① Прочитай і спиши слова.

Самокат, альбом, малина, ведмідь, млинці, туман.

② Який приголосний звук повторюється в усіх словах? Підкресли букву, що його позначає.

альбом дм дь млинці

Вправа 13. ① Прочитай вірш.

Лісом осінь походила —
все навкруг позолотила.
Залишила лиш ялинку
їжачкові на хатинку.

Галина Шевчук

② Склади з розрізної азбуки слово *ліс*. Запиши його.

③ Скільки всього звуків у цьому слові? Скільки приголосних звуків у цьому слові?

Вправа 14. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву *д* або *т*.

Не..іля, сере..а, жов..ень, тиж..ень, субо..а.

Вправа 15. ① Спиши слова, вставляючи пропущену останню букву *к* або *х*.

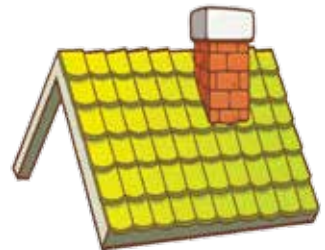
Сі..

Жу..

Мо..

Да..

② Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 16. 1 Роздивись малюнки.

о, о, к

в, х, о, у

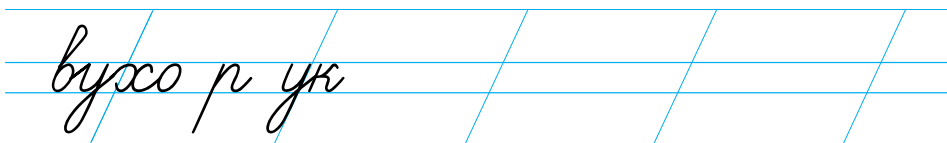

у, р, а, к

2 Утвори з поданих букв слова і запиши їх.

3 Підкресли першу букву в кожному слові.

Склад. Перенос слів

Вправа 1. 1 Прочитай слова по складах.

Та-ня, Саш-ко, ри-ба, пи-ріг, ка-ша.

2 Спиши слова. Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

Запам'ятай! Слова поділяємо на склади.
У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

Вправа 2. 1 Прочитай слова. Скільки голосних звуків у кожному слові? Скільки складів у кожному слові?

Ліс, річ-ка, по-ле, до-ро-га.

2 Спиши слова. Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 3. 1 Поділи слова на склади. Запиши.

Салат, молоко, масло, вода.

2 Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 4. 1 Роздивись малюнки.

Бере..

Моло..

Мали..

2 Запиши слова, додаючи потрібний склад: -за, -ко, -на.

Вправа 5. 1 Прочитай. Випиши слова з одним складом.

Лис, білка, лев, слон, миша.

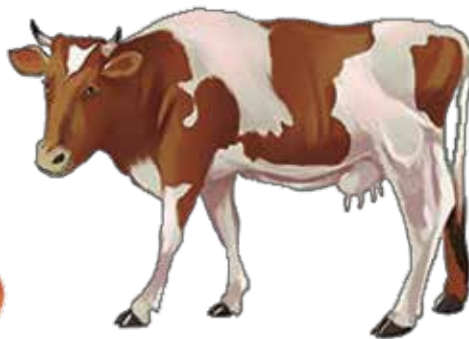
2 Підкресли в словах букви, що позначають голосні звуки.

Вправа 6. 1 Роздивись малюнки. Прочитай підписи під ними.

Лисиця

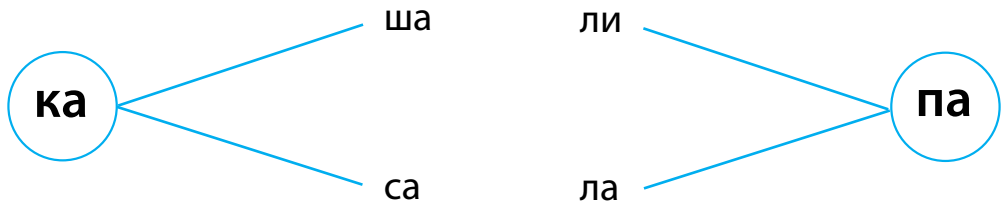
Корова

Коза

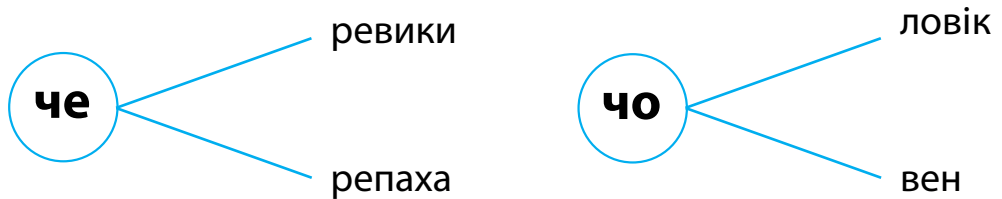
2 У назві якої тварини найменше складів? Запиши це слово.

Вправа 7. 1 Прочитай склади. Утвори з них слова. Запиши.

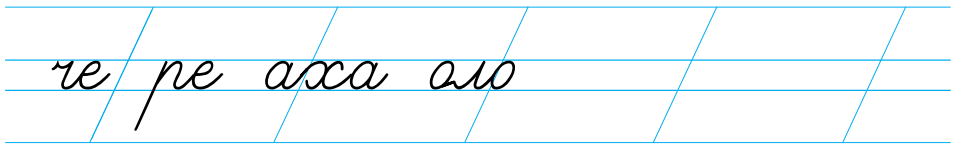

2 Скільки голосних звуків і скільки складів у кожному слові?

Вправа 8. 1 Утвори і прочитай слова. Запиши їх.

2 Назви голосні звуки в кожному слові.

Вправа 9. 1 Прочитай чистомовки. Вимовляй чітко склади і слова.

Ле-ле-ле — малé.

Лі-лі-лі — малі́.

Ал-ал-ал — у Міли .

Для довідок: кошеня, кролики, пенал.

2 Запиши слово *кошеня*, поділяючи його рисочками для переносу.

Вправа 10. 1 Прочитай слова.

Верба, сад, липа, ліс, каштан.

2 Випиши слова — назви дерев, поділяючи їх рисочками на склади.

Вправа 11. Прочитай слова. Спиши.

ко-рова

со-бака

коро-ва

соба-ка

Запам'ятай! Слова переносимо з рядка в рядок складами.

Наприклад: *маши-на, ма-шина.*

Вправа 12. 1 Спиши слова, поділяючи їх рисочками для переносу.

Зразок. *Кім-ната, кімна-та.*

Кімната, картина, диван, ліжко, крісло.

2 Підкресли слова — назви меблів.

Запам'ятай! Склад, позначений однією буквою, не переносимо і не залишаємо в рядку.

Наприклад: *їжак, оке-ан, кон-ва-лія*

Вправа 13. Склади і запиши слова.

ка, шап

ба, шу

бо, ти, чо

Вправа 14. Прочитай. Впиши слова, які не можна поділити на склади.

Сад, садівник, кіт, кошенята, стіл, столяр.

Вправа 15. 1 Прочитай.

Лелеки, лелеки, куди ви літали?

— За море, далеко, — лелеки сказали.

2 Впиши виділені слова, поділяючи їх рисочками для переносу.

Наголос

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки. Прочитай підписи під ними.

Кніжка

Книжки

- 2 Скільки складів у кожному слові?
- 3 Який склад у кожному слові вимовляємо з більшою силою голосу?

Запам'ятай! У словах один склад вимовляємо з більшою силою голосу. Цей склад називаємо *наголошеним*. На письмі наголос позначаємо знаком (´). Наприклад: *шкóбла, пáрта, úчень*.

Вправа 2. 1 Прочитай вірш.

Жовте **листя** опадає,
облітає тихий сад.
Рання осінь поспішає,
наступає **листопад**.

Леонід Первомайський

- 2 Впиши виділені слова, поділяючи їх рисочками на склади.
- 3 Визнач, який склад у цих словах є наголошеним. Підкресли його.

Вправа 3. 1 Прочитай. Назви голосні звуки в кожному слові.

Поле, будинок, місто, село, річка.

- 2 Спиши слова. Постав у кожному слові наголос.

Вправа 4. 1 Прочитай слова.

Береза, калина, тополя, шипшина.

- 2 Спиши. Постав у кожному слові наголос.

Бере калина шипшина

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши слова.

Горіх, жолудь, каштан, гілка.

- 2 Підкресли наголошений склад у кожному слові.

Вправа 6. ① Прочитай вірш.

Моя країна — Україна,
сонячна **держав**а.

І дорослому, й дитині
жити в ній цікаво.

Ганна Чубач

② Випиши виділене слово, поділивши його рисочками на склади.

③ Постав у слові наголос.

④ Усно дай відповіді на запитання.

- Як називається наша держава?
- Як називається наш народ?

Вправа 7. ① Прочитай речення.

1. На галявині росла **висока** сосна. 2. **Високо** в небі пролітали птахи.

② Випиши виділені слова.

③ Підкресли в словах наголошені склади.

Вправа 8. ① Прочитай вірш.

Холодно дубочку
на краю села —
із сухих листочків
шубка замала.

Ліна Біленька

② Випиши виділене слово. Постав у ньому наголос.

Вправа 9. ① Прочитай. Визнач наголошений склад у кожному слові.

Небо, земля, сонце, хмари, дерева, вітер.

② Випиши слова з наголосом на першому складі.

Вправа 10. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки.

2 Дай відповіді на запитання.

- Що побачили діти на пагорбі?
- Що висіло на дверях?

Для довідок: замо́к, замо́к.

Вправа 11. 1 Спиши речення, вставляючи замість крапок пропущені слова.

1. На пагорбі стояв старий 2. На дверях висів великий

Для довідок: замо́к, замо́к.

2 Чим відрізняються слова, які ти вставив?

На пагорбі / кий / ве / старий

Вправа 12. 1 Прочитай слова.

Жовтий, зелений, білий, червоний, синій, блакитний.

2 Впиши спочатку слова з наголосом на першому складі, потім — на другому.

Зразок. (1) — *Жóвтий*, ... ,

(2) — *Зелéний*, ... ,

Вправа 13. 1 Назви малюнки.

Для довідок: лимон, смородина, вишня.

2 Запиши слово, в якому наголошений перший склад.

Вправа 14. 1 Прочитай речення. Зверни увагу на місце наголосу у виділених словах. Поясни значення цих слів.

1. Діти відпочивали на **бéрезі** річки. 2. На **берéзі** сидить пташка.

2 Впиши виділені слова.

3 Підкресли наголошений склад у кожному слові.

Вправа 15. 1 Прочитай слова. Визнач, який склад у словах наголошений.

Зірка, нитка, казка, ложка.

2 Запиши слова в множині за зразком.

Зразок. *Зірка* — *зірки*.

3 Підкресли наголошений склад у кожному слові.

Позначення м'якості приголосних буквами *і, я, ю, є*

Позначення м'якості приголосних буквою *і*

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами вголос.

би — бі	зи — зі	ди — ді
пи — пі	си — сі	ти — ті
ми — мі	ви — ві	ни — ні
ли — лі	фі — фі	ри — рі

2 Як вимовляємо приголосні перед **и**: твердо чи м'яко? А перед **і**?

Запам'ятай! Приголосні перед *і* вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай.

Квіти, зорі, ліжко, сіно, учні, піна.

2 Спиши слова. Підкресли в них букву **і**.

Вправа 3. 1 Прочитай.

Ніч, вечір, річка, місто.

2 Спиши. Підкресли букву **і** та букву, що стоїть перед нею.

3 Як вимовляємо приголосні звуки перед **і**?

Вправа 4. 1 Прочитай слова по складах.

Ві-тер, дів-чи-на, Ві-ра, ко-мір, ліж-ко.

2 Спиши. Підкресли склади з буквою **і**.

Вправа 5. 1 Спиши слова, вставляючи замість крапок букву **і**.

Р..чка, хвил.., л..то, в..дпочинок, п..сок, кам..ння.

2 Підкресли в кожному слові букву, що позначає приголосний звук перед **і**.

Тітка хв відпочинок ння

Вправа 6. 1 Доповни речення, добираючи потрібні за змістом слова.

1. Пшениця росте

2. Овочі ростуть

3. Фрукти ростуть

Для довідок: на городі, в полі, у саду.

2 Запиши речення.

3 Підкресли в словах букву, що стоїть перед *i*.

Вправа 7. 1 Прочитай речення.

1. На деревах у саду достигли яблука, груші, сливи.
2. На городі вирости морква, огірки, капуста.

2 Випиши назви фруктів і овочів за зразком.

Зразок. Фрукти: яблука, ... ,

Овочі: морква, ... ,

3 Підкресли в словах букви, що позначають м'який приголосний звук перед *i*.

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши речення.

Тихо в осінньому лісі. Усе готується до зимового сну.

2 Підкресли в словах м'які приголосні, що стоять перед *i*.

Вправа 9. 1 Запиши назви малюнків.

Вікно

Двері

Стіл

Місяць

2 Підкресли в словах букви, що позначають м'які приголосні перед **і**.

Позначення м'якості приголосних буквою **я**

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами вголос.

да — дя

за — зя

ца — ця

та — тя

са — ся

на — ня

ра — ря

ла — ля

2 Як вимовляємо приголосні перед **а**: твердо чи м'яко? А перед **я**?

Запам'ятай! Приголосні перед **я вимовляємо м'яко.**

Вправа 2. 1 Прочитай слова.

Парасоля, цуценя, дятел, вівця, сяйво, квасоля, гиря.

2 Спиши. Підкресли в словах букву **я**.

Вправа 3. 1 Прочитай слова.

Цибуля, одяг, зоря, маляр, будяк, зяблик.

2 Спиши. Підкресли букву **я** та букву, що стоїть перед нею.

3 Як вимовляємо приголосні звуки перед **я**?

Вправа 4. 1 Прочитай слова. Як вимовляємо приголосний звук перед **я**?

Пшениця, ялина, вечерея, ягоди, подяка, язик, яма, рядок, дитя.

2 Впиши слова з буквою **я** після приголосного, поділяючи їх на склади.

Зразок. Пше-ни-ця, ...

Вправа 5. 1 Прочитай імена по складах.

На-дя, То-ня, Га-ля, Бо-ря, Во-ло-дя, Ле-ся.

2 Спиши. Підкресли склади з буквою **я**.

Вправа 6. **Попрацюймо з малюнком.** 1 Роздивись малюнок.

2 Розкажи.

- Де граються діти?
- Що роблять хлопчики?
- Що роблять дівчатка?

Вправа 7. ① Прочитай. Впиши спочатку імена хлопчиків, а потім — дівчаток.

Діти гралися на дитячому майданчику. Ярослав і Толя гойдалися на гойдалці. Наталя і Маруся бавилися лялькою.

② Підкресли в словах букви, що позначають приголосні звуки перед **я**.

Ярослав Толя Наталя Маруся

Вправа 8. Прочитай і спиши слова, вставляючи замість крапок букву **я**.

Сон..шник

Окул..ри

Лист..

Вишн..

Скл..нка

Вправа 9. ① Склади й запиши речення, вставляючи замість крапок слова з довідки.

Зразок. У мишки — мишеня.

У мишки —

У кішки —

У качки —

Для довідок: кошеня, мишеня, каченя.

② Підкресли в словах букву, що позначає приголосний звук перед **я**.

Вправа 10. 1 Прочитай вірш.

Відшуміли поза гаєм
щедрим колосом **поля**.
Називається врожаєм
те, що родить нам **земля**.

Тамара Коломієць

- 2 Впиши виділені слова.
- 3 Підкресли в них букви, що позначають м'які приголосні.

Позначення м'якості приголосних буквою ю

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами вголос.

ду — дю	су — сю	ру — рю
ту — тю	зу — зю	лу — лю
ну — ню	цу — цю	

- 2 Як вимовляємо приголосні перед **у**: твердо чи м'яко? А перед **ю**?

**Запам'ятай! Приголосні перед ю
вимовляємо м'яко.**

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши слова.

Малюк, тюлень, капелюх, костюм, гадюка, люстра.

- 2 Підкресли букву **ю** та букву, що стоїть перед нею.
- 3 Як вимовляємо приголосні звуки перед **ю**?

Вправа 3. 1 Прочитай слова.

Ланцюг, нюх, лютий, калюжа, конюх, плюс.

- 2 Впиши слова з одним складом.
- 3 Як вимовляємо приголосні звуки перед **ю**?

Вправа 4. 1 Прочитай. Впиши слова з буквою **ю** після приголосного.

Люстерко, Юрко, рюкзак, Юхим, юшка, тюльпан, юнак.

2 Як вимовляємо приголосний звук перед **ю**?

Вправа 5. 1 Прочитай слова по складах.

Люд-ми-ла, Лю-ба, лю-ди-на.

2 Спиши. Підкресли склади з буквою **ю**.

Вправа 6. Спиши слова, вставляючи пропущену букву **у** або **ю**.

Р..кзак

К..рка

Б..ряк

Т..флі

Т..бик

З..би

Вправа 7. 1 Прочитай вірш.

Вночі цвітуть у небі квіти.
— Салют! Салют! —
гукають діти.

Ігор Січовик

2 Спиши вірш. Підкресли слова з буквою **ю**.

Вправа 8. 1 Доповни речення назвами малюнків. Запиши їх.

1. На клумбі ростуть (що?)

2. На гвіздку висить (що?)

3. Чашку поставили на (що?)

Для довідок: блюдце, ключ, тюльпани.

2 Підкресли склади з буквою **ю**.

Вправа 9. 1 Спиши речення, вставляючи пропущену букву **у** або **ю**.

1. У цирку виступає т..лень.

2. Машина їде в т..нель.

2 Підкресли в словах букву **ю** та букву, що стоїть перед нею.

Вправа 10. 1 Склади речення, вставляючи потрібні слова. Запиши.

1. Тато ... на заводі. 2. Люба ... танок. 3. Юрко ... машину. 4. Учитель ... урок.

Для довідок: танцює, малює, працює, пояснює.

2 Підкресли букви, що позначають приголосні звуки перед **ю**. Як вимовляємо ці звуки?

Позначення м'якості приголосних буквою є

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами вголос.

бе — бє	зе — зє	ме — мє
пе — пє	се — сє	не — нє
де — дє	ве — вє	ле — лє
те — тє	фе — фє	ре — рє

2 Як вимовляємо приголосні перед **е**: твердо чи м'яко? А перед **є**?

Запам'ятай! Приголосні перед **є** вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай.

Вечірнє, домашнє, снот, дружнє, Євген, заєць, третє.

- 2 Впиши слова з буквою **є** після приголосного.
3 Підкресли букву **є** та букву, що стоїть перед нею.

Вправа 3. 1 Добери до слів лівого стовпчика потрібні слова з правого стовпчика. Запиши за зразком.

Зразок. Осіннє листя.

Осіннє	відро
Порожнє	листя
Синє	завдання
Домашнє	небо

2 Підкресли букву, що позначає м'який приголосний перед **є**.

Вправа 4. 1 Прочитай слова по складах.

Літ-нє, даль-нє, тре-тє, ниж-нє, край-нє.

2 Спиши. Підкресли склади з буквою **є**.

Літ-нє даль-нє тре-тє край-нє

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Висне **небо** синє,
синє, та не те.
Світить, та не гріє
сонце золоте.

Яків Щоголів

- 2 Випиши виділені слова, поділивши їх на склади.
- 3 Як вимовляємо приголосний перед **е**? А перед **є**?

Вправа 6. 1 Прочитай і спиши слова.

Вечірнє, сумнє, хатнє, пшеничнє, літнє, четверте,
третє, чорнє, жовтє, середнє.

- 2 Підкресли слова з буквою **є** в кінці.

Вечірнє х тн ерте

Вправа 7. Спиши, вставляючи пропущену букву **е** або **є**.

Зелен.. яблуко, вечірн.. сонце, жовт.. листя, дальн..
село, червон.. намісто, пшеничн.. поле.

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши слова.

Дім, зоря, рік, дятел, січень, лютий, сніг, завірюха.

- 2 Підкресли в словах букви, що позначають приголосні звуки перед **і**, **я**, **ю**.

Знак м'якшення (**ь**) у кінці слова

Вправа 1. 1 Прочитай слова.

День, тінь, лебідь, олень, кінь, лось, сіль.

- 2 Як вимовляємо приголосні в кінці слова перед знаком м'якшення (**ь**)?

Запам'ятай! Приголосні перед знаком м'якшення (ь) у кінці слова вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши слова.

Хлопець, кізонька, батько, гість, дядько, олівець.

2 Підкресли знак м'якшення (ь) і букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 3. 1 Прочитай.

Учитель, їдальня, жовтень, спальня, дідусь, донька, грудень.

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (ь) у кінці слова.

Вправа 4. 1 Прочитай вірш.

Вересень трусить
груші в садочку.

Жовтень гаптує
клену сорочку.

Йде листопад,
застеля килими.

Грудень надходить —
початок зими.

Федір Петров

Гаптує — вишиває.

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (ь).

3 Підкресли знак м'якшення (ь) і букву, що стоїть перед ним.

Вправа 5. 1 Прочитай пари слів.

слон — кінь

мед — мідь

вагон — вогонь

гранат — лікоть

2 Випиши слова з м'яким приголосним у кінці.

3 Підкресли знак м'якшення (**ь**) та букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 6. 1 Прочитай слова.

Рис

Лан

Син

Рис..

Лан..

Син..

2 Вимов слова так, щоб останній приголосний звук став м'яким.

3 Запиши утворені слова. Яка буква з'явилася в кінці кожного слова?

Вправа 7. 1 Прочитай вірш.

Я не літера нова —
я пом'якшую слова.
А у слові «олівець»
забігаю аж в кінець.

Ганна Чубач

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (**ь**).

Вправа 8. Запиши слова, змінюючи їх за зразком.

Зразок. Багато Один
зайці — заєць

Зайці, олені, ведмеді, журавлі, півні.

Для довідок: олень, заєць, ведмідь, журавель, півень.

Вправа 9. ① Прочитай вірш.

Небеса прозорі, Падають, як зорі,
як глибінь ріки. з явора листки.

Дмитро Павличко

Явір — дерево.

② Випиши слова зі знаком м'якшення (**ь**) у кінці слова.

Вправа 10. ① Прочитай вірш.

Де не взявся вітерець,
непосидько-пустунець.
Заходився коло хати
жовте листя підмітати.

Вадим Скомаровський

② Із розрізної азбуки склади слово *вітерець*. Запиши.

Вправа 11. **Попрацюймо з малюнком.** ① Роздивись малюнок.

2 Розкажи.

- Де гуляють діти?
- З ким діти прийшли до парку?
- Що роблять діти?
- Скільки пташок прилетіло?
- Чим діти годують пташок?

Хвилинка спілкування

Запитай у товариша:

- Яких пташок він знає?
- Чи годував він колись пташок?
- Чи робив він годівничку для пташок?

Вправа 12. 1 Прочитай і спиши назви чисел, вставляючи пропущений знак м'якшення (**ь**).

6

Шіст..

10

Десят..

20

Двадцят..

30

Тридцят..

2 Підкресли знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 13. 1 Спиши слова.

Учен.. , корабел.. , камін.. , сіл.. , окун.. , вогон.. .

Уч / корабель / інь / ого

2 Як вимовляємо приголосні перед знаком м'якшення (**ь**)?

Вправа 14. 1 Прочитай назви місяців. Спиши, вставляючи пропущений знак м'якшення (**ь**).

Січен.. , березен.. , липен.. , вересен.. , жовтен.. , груден.. .

2 Підкресли назви осінніх місяців.

Вправа 15. 1 Прочитай і спиши речення.

Рись — хижий звір.

Рис — смачна страва.

2 Чим відрізняються виділені слова? Як вимовляємо приголосний **с** перед знаком м'якшення (**ь**)?

Слова з буквами **ї, й**

Вправа 1. Прочитай вірші.

Ой красива буква **ї** —
видно бантики **її**.

Буква **й** на самі вуха
натягає капелюха.

Запам'ятай! Буква **й** позначає один звук.
Буква **ї** позначає два звуки: [й] та [і].

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши слова.

край — країна

клей — клеїти

прийти — приїхати

2 Підкресли в словах букви **й** та **ї**.

Вправа 3. ① Прочитай вірш.

Їде зайчик у травмаї Тут підходить їжачок
і довкола позирає. і говорить: — Ваш квиток!

Ігор Січовик

② Випиши слова з буквою **ї**.

Вправа 4. ① Прочитай і спиши слова.

Україна, країна, музей, іній, їжак.

② Підкресли в словах букви **ї** та **й**.

Вправа 5. ① Прочитай вірш.

Мій рідний край, моя земля
велика-превелика.
Є в ній степи, ліси, поля,
моря, і гори, й ріки.

Наталія Забіла

② Випиши слова з буквою **й**.

Вправа 6. Запиши слова, змінюючи їх за зразком.

Зразок. Один Багато
гай — гаї

Гай, герой, трамвай, урожай.

Для довідок: урожаї, трамваї, гаї, герої.

Вправа 7. ① Прочитай вірш.

Їжачок

Гостроносий і малий,
сірий, тихий і незлий.
Весь із тонких голочок,
як він зветься? ...

(Їжачок)

② Запиши назву вірша. Поділи слово рисочкою для переносу.

Вправа 8. Прочитай і спиши речення, вставляючи пропущену букву **й** або **ї**.

1. Сто..ть гора високая, а під горою га.. . 2. Не пи..те сиро.. води.

Розрізнення приголосних [з] — [с], [б] — [п], [в] — [ф], [ж] — [ш]

Вправа 1. ① Прочитай і спиши слова.

Сир, зима, сонце, золото, сани.

- ② Підкресли першу букву в кожному слові.

Вправа 2. ① Прочитай.

Слива, злива, роса, лоза, звук, свист, зуб, суп.

- ② Впиши в один стовпчик слова з буквою **з**, а в другий — із буквою **с**.

Вправа 3. ① Роздивись малюнки. Спиши речення, вставляючи пропущені букви у виділені слова.

1. У Марійки довга **ко..а**.

2. На лузі пасеться **ко..а**.

- ② Підкресли букви, якими ці слова відрізняються. Які звуки вони позначають?

Вправа 4. 1 Роздивись малюнки. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву **с** або **з**.

Гу..ка

..иниця

Зо..уля

..ова

..орока

..оловей

Гука иниця Зоуля ова орока оловей

2 Як можна назвати тих, кого зображено, одним словом?

Вправа 5. 1 До слів лівого стовпчика добери потрібні слова з правого стовпчика. Запиши.

Зразок. Сильна злива

сильна	коза
солodka	коса
рогата	злива
заплетена	слива

2 Підресли в словах букви **з** і **с**.

Вправа 6. 1 Прочитай слова.

Білка, пилка, гриб, грип, папка, бабка.

2 Спиши. Підкресли в словах букви **б**, **п**.

Вправа 7. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву **б** або **п**.

..уквар

..апка

..ереза

..илка

Вправа 8. ① Прочитай.

Гарбуз, капуста, буряк, помідор, цибуля, картопля.

② Випиши в один стовпчик слова з буквою **п**, а в другий — із буквою **б**.

Гарбуз ста ор томля

Вправа 9. ① Прочитай вірш.

Любить наш **півник**
ще на світанку
всім побажати
доброго ранку.

Олена Плавенчук

② Склади з розрізної азбуки виділене слово.

③ Назви перший звук у цьому слові.

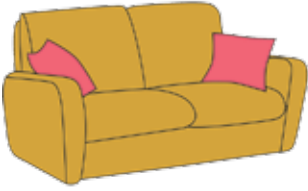

Вправа 10. ① Прочитай і спиши слова.

Верба, фарба, вулик, фрукти, фото, вата.

② Підкресли в словах букви **в**, **ф**.

Вправа 11. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву **в** або **ф**.

Ди..ан

Теле..ізор

Шар..

Теле..он

Вправа 12. 1 Доповни речення назвами малюнків.

1. У шафі висить

2. Василькові купили

Для довідок: вафлі, кофта.

2 Запиши речення. Підкресли в словах букви **в**, **ф**.

Вправа 13. 1 Прочитай слова. Випиши назви одягу.

Фрукти, сарафан, вишні, светр, зефір, футболка, кофта.

2 Підкресли в словах букви **в**, **ф**.

Вправа 14. Прочитай і спиши речення, вставляючи пропущені букви **в**, **ф**.

На ..ермі багато корів. Коро..и дають молоко. З молока роблять сметану, ..ершки, сир, масло, ке..ір.

ів / верш / аси / фір

Вправа 15. 1 Прочитай і спиши слова.

Шарф, жук, вірш, гараж, шуба, школа, жолудь.

2 Підкресли в словах букви **ж**, **ш**.

Вправа 16. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву **ж** або **ш**.

Гру..а

..пка

Ми..а

..илет

ведме..а

..аба

Вправа 17. Прочитай і спиши речення, вставляючи пропущену букву **ш** або **ж**.

1. Діти збирали гриби у ко..ик. 2. Ванта..на ма..ина виїхала з гара..а. 3. У болоті ..абка, а на голові ..апка.

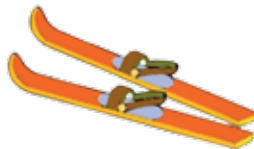
Вправа 18. 1 Назви предмети на малюнках.

Жолудь

Шишка

Лижі

Шарф

Кішка

2 Запиши слова. Підкресли букви **ж**, **ш**.

Вправа 19. 1 Прочитай речення. Спиши, вставляючи замість крапок пропущену букву **ж** або **ш**.

1. Учні вчили новий вір.. .
2. Приймай уранці ду.. .
3. Улітку ми підемо на пля.. .
4. У траві сховався ву.. .

Для довідок: душ, пляж, вуж, вірш.

2 Підкресли слова, у яких є буква **ж** або **ш**.

Вправа 20. 1 Прочитай вірш.

Вибіг Гришка на **доріжку**,
на доріжці сидить **кішка**.
Взяв з доріжки Гришка кішку —
хай піймає кішка **мишку**.

Грицько Бойко

2 Впиши виділені слова. Підкресли в них букви **ж**, **ш**.

Сполучення приголосних **дз**, **дж**

Вправа 1. 1 Прочитай слова.

Кукурудза, джміль, гудзик, дзвін, дзеркало, джем.

2 Спиши. Підкресли в словах сполучення букв **дз**, **дж**.

Запам'ятай! Сполучення букв **дз**, **дж**
у словах вимовляємо як один звук.

Вправа 2. 1 Прочитай речення.

1. Дзвоник кличе учнів у клас. 2. Дзвінко лунає пісня. 3. Прозора вода тече з джерела. 4. Над квітами гудуть бджоли і джмелі.

2 Випиши слова зі сполученням букв **дз**, **дж**. Підкресли ці сполучення.

Вправа 3. Спиши слова, вставляючи пропущені сполучення букв **дз** або **дж**.

.. ..ига

.. ..инси

.. ..еркало

.. ..емпер

Вправа 4. 1 Прочитай вірш.

Дзьобнув хлібця горобець —
дзьоб обтер об стовбурець.
Барабольки подзьобав —
по бруківці пострибав.

Грицько Бойко

2 Випиши слова зі сполученням букв **дз**. Підкресли це сполучення.

Хвилинка спілкування

Розпитай товариша:

- Де можна побачити горобця?
- Який зовнішній вигляд пташки?
- Що їсть пташка?

Вправа 5. ① Прочитай і спиши речення.

1. Кукурудза росте в полі. 2. Бджілка вилетіла з вулика.

② Підкресли в словах сполучення букв **дз**, **дж**.

Вправа 6. ① Прочитай. Запиши, добираючи до слів пару.

Зразок. Лісові дзвіночки.

1. Лісові

2. Працьовита

3. Вишневий

Для довідок: дзвіночки, бджола, джем.

② Підкресли сполучення букв **дз**, **дж**.

Вправа 7. ① Роздивись малюнки.

② Склади і запиши речення. Замість крапок встав потрібні слова.

Зразок. У лелеки довгий дзьоб.

1. У лелеки довгий

2. У школі пролунав

3. У Сергія новий

Для довідок: дзвоник, піджак, дзьоб.

дзюб дзв піджак

Вправа 8. 1 Прочитай слова.

Дзига, джем, дзюрчати, джерело, дзюб, джміль.

2 Впиши слова у два стовпчики: у перший — слова зі сполученням букв **дз**, у другий — зі сполученням **дж**.

Вправа 9. 1 Добери до слів лівого стовпчика слова з правого стовпчика. Запиши за зразком.

Зразок. Дзига крутиться.

Джерело ...

літає.

Дзига ...

витікає.

Дзвоник ...

крутиться.

Джміль ...

лунає.

2 Підкресли в словах сполучення букв **дз**, **дж**.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Вправа 1. 1 Спиши слова, вставляючи пропущені букви **а**, **о**.

Ч..йник

Ч..шка

Л..жка

К..лесо

Ш..фа

Вікн..

2 Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 2. ① Прочитай слова.

Одяг, аґрус, учень, перерва, окуляри, урок, іграшки.

② Випиши зі слів перші букви.

Зразок. О, а, .., .., .., .., ..

③ Які звуки позначають ці букви: голосні чи приголосні?

Вправа 3. ① Прочитай вірш. Про які звуки в ньому йдеться?

Наспівно і дзвінко лунають ці **звуки**,
можуть заплакати і закричати.
У темному **лісі** можуть **аукати**,
у люлі дитиночку заколисати.

② Випиши виділені слова. Підкресли в кожному слові букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 4. Спиши речення, вставляючи в слова пропущену букву **а** або **і**.

1. Маленький їж..к заховався під дубовими листочк..ми. 2. По гілках стриб..є руда б..лка.

Вправа 5. ① Прочитай вірш.

В лісочку на галявці
озерце синє є,
маленьке оленятко
водичку з нього п'є.

② Випиши слова з буквою **о**.

Пригадай! Звуки бувають голосні і приголосні.

Голосних звуків шість: [а], [о], [у], [е], [и], [і].

Приголосні звуки позначають буквами б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.

Вправа 6. 1 Прочитай слова. Назви, який звук є першим у кожному слові.

Рік, місяць, тиждень, день, година, хвилина.

2 Спиши. Підкресли в словах першу букву.

Вправа 7. 1 Прочитай вірш.

Грудень тихо наступає,
землю снігом посипає.
Подивись лишень сюди —
та це ж **зайчика** сліди.
Де ж наш сірий заховався? —
Він у білу **шубку** вбрався.

Олена Коваленко

2 Випиши виділені слова.

3 Підкресли в кожному слові букви, що позначають приголосні звуки.

Пригадай! Слова переносимо з рядка в рядок складами.

Наприклад: *де-рево* або *дере-во*.

Слова з одним складом не поділяємо для переносу.

Вправа 8. 1 Прочитай слова.

Стілець, тарілка, крісло, чашка, ліжко.

2 Випиши слова — назви меблів, поділяючи їх на склади.

Зразок. *Сті-лець, ...*

Вправа 9. Прочитай. Випиши слова, які не можна переносити.

Кущ, ліс, хата, дуб, дорога, лампа.

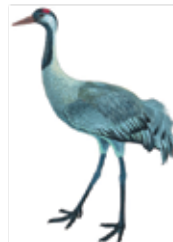
Вправа 10. 1 Поділи слова на склади. Запиши.

Шапка, штани, чоботи, куртка.

2 Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

Вправа 11. 1 Кого ти бачиш на малюнках?

2 Запиши слова — назви птахів. Постав у словах наголос.

Для довідок: качка, гуска, синиця, журавель.

Пригадай! Приголосні перед і, я, ю, є вимовляємо м'яко.

Вправа 12. 1 Прочитай і спиши слова.

Матвій, Люба, Тетянка, Тимофій, Галя, Віталій, Леся.

2 Підкресли склади з буквами **і, ю, я**. Як вимовляємо приголосні перед ними?

Вправа 13. 1 Прочитай. Випиши слова з буквою **я** після приголосного.

Ягоди, одяг, зоря, буряк, ялинка, диня, листя.

2 Як вимовляємо приголосний звук перед **я**?

Вправа 14. 1 Прочитай вірш.

Ой журився їжачок,
що багато **колючок**.
Не було б тих колючок —
він катав би **діточок**.

2 Випиши виділені слова. Підкресли букву, що стоїть перед **ю** та **і**.

Вправа 15. 1 Прочитай слова. Де стоїть буква **є**: на початку, в середині чи в кінці слова?

Танцює, приємно, Євген, вчорашнє, шиє, таємно, синє, осіннє.

2 Випиши слова з буквою **є** після приголосного.

Вправа 16. 1 Прочитай і спиши слова.

Олень, лось, лебідь, окунь, заєць, карась, ведмідь.

2 Підкресли знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 17. 1 Прочитай і спиши слова.

Музей, музеї, прийти, приїхати, край, країна, чай, чаї, змій, змії.

2 Підкресли в словах букви **й, ї**.

Вправа 18. Запиши речення, вставляючи замість крапок потрібні за змістом слова.

1. У Наталі гарні 2. На лузі паслися 3. У саду росте 4. Пройшла сильна

Для довідок: кози, коси, злива, слива.

Вправа 19. 1 Роздивись малюнок. Спиши речення.

Над лісовими дзвіночками літають бджоли.

2 Підкресли у словах сполучення букв **дз, дж**.

Хвилинка спілкування

Розпитай товариша, чи знає він:

- Яка комаха збирає нектар із квітів і переробляє його на мед?
- Корисна чи шкідлива ця комаха?

Вправа 20. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Ніна захворіла на **грип**.

2. Миколка знайшов **гриб**.

2 Підкресли виділені слова. Якою буквою вони відрізняються?

Вправа 21. 1 Прочитай слова.

Журавель, паркан, жито, гараж, шоколад, журнал, жовток.

2 Випиши слова, які починаються на букву **ж**.

Вправа 22. 1 Прочитай і спиши слова.

Гроші, банка, калина, літак, гриби.

2 Постав у словах наголоси.

Вправа 23. 1 Прочитай слова.

Сукня, печиво, кофта, кеди, сорочка, гудзик, вулиця, штани.

2 Випиши слова — назви одягу, поділяючи їх на склади.

Зразок.

Сук-ня, ...

Вправа 24. Прочитай і випиши слова з одним складом.

День, морозиво, сон, дах, вода, робота, рік.

СЛОВО

Поняття про слово

Вправа 1. ① Прочитай вірш.

Білим полем, через **ліс**,
з пагорба в долинку
Дід Мороз гостинці **ніс**
дітям на ялинку.

Аркадій Музичук

- ② Випиши слова, які не можна поділити на склади.
- ③ Підкресли в них букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 2. ① Роздивись малюнки. Запиши назви предметів.

Ялинка Кулька Цукерка Горіх Свічка

- ② Скільки слів ти записав?
- ③ Скільки складів у кожному слові?

Вправа 3. ① Прочитай вірш. Спиши останнє речення.

Ой зима, зима, зима.
Веселіш пори нема!
Гірка, сани, гомін, сміх,
синій вечір, білий сніг.

Петрусь Бровка

- 2 Дай відповіді на запитання.
 - Із чого складається речення?
 - Скільки слів у реченні, яке ти записав?
- 3 Склади усну розповідь за малюнком.

Вправа 4. 1 Прочитай слова.

Потяг, літак, машина, човен, велосипед, катер.

- 2 Випиши слова, що складаються з двох складів.

**Запам'ятай! Мова складається зі слів.
Кожне слово має своє значення.**

Вправа 5. 1 Прочитай. Яке слово зайве в кожному рядку?

1. Лижі, санчата, капуста, ковзани.
2. Зошит, книжка, сосна, журнал.
3. Молоток, цвях, півень, пилка.

- 2 Спиши. Підкресли в кожному рядку зайве слово.

Вправа 6. 1 Прочитай, вставляючи замість малюнків потрібні слова. Що вони означають?

Взимку холодно. Ми вдягаємо теплі ,

. Ми взуваємо теплі

- 2 Запиши речення.

Для довідок: чобітки, шарф, рукавички, шапку.

Вправа 7. 1 Прочитай, вставляючи пропущені слова. Що вони означають?

Взимку йде сніг. Сніг ... , ... ,

Для довідок: білий, пухнастий, холодний.

- 2 Запиши речення.

Вправа 8. 1 Прочитай слова, розглянь схеми. Скільки складів у кожному слові?

Печиво

--	--	--

Вода

--	--

Сніг

--

Свято

--	--

Ялинка

--	--	--

2 Випиши слова з трьох складів.

3 Постав наголос у кожному слові.

Вправа 9. 1 Прочитай. Випиши слова з чотирьох букв.

Грак, сорока, кіт, собака, голуб, кінь, синиця, шпак, корова, орел, дятел.

2 Прочитай вписані слова. Яке слово зайве?

Вправа 10. 1 Роздивись малюнки. Скажи, що робить дівчинка.

Леся ...

Леся ...

Леся ...

Для довідок: читає, біжить, танцює.

2 Що означають слова, пропущені в підписах під малюнками?

3 Запиши речення, які ти склав.

Вправа 11. 1 Назви кілька предметів із тих, що тебе оточують.

2 Запиши слова — назви цих предметів.

Вправа 12. 1 Добери потрібне слово до кожного малюнка.

Для довідок: літо, весна, зима, осінь.

- 2 Запиши слова. Що вони означають?
- 3 Усно дай відповіді на запитання.
 - У яку пору року випадає сніг?
 - У яку пору року на деревах з'являється листя?
 - Коли надворі буває спека?
 - Коли листя на деревах жовтіє?
 - Яку пору року ти любиш найбільше?

Вправа 13. 1 Поділи слова на склади. Запиши.

Весело, далеко, рано, гарно, пізно, смачно.

- 2 Що означає кожне з цих слів?

Вправа 14. 1 Випиши слова з одним складом.

Лід, канікули, кіт, світло, миша, вовк, стілець, мед, лампа, диван, стіл, чайник, сад.

- 2 Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

Лід вк д стіл

Вправа 15. 1 Прочитай слова. Яку букву в них пропущено?

М..Л..К..

З..Л..Т..

Б..Л..Т..

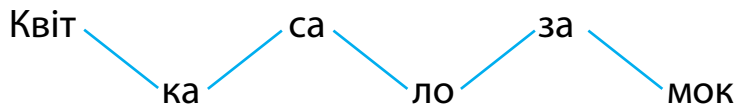
М..Л..Т..К

2 Спиши слова. Підкресли в них букву, яку ти вставив.

3 Скільки складів у кожному слові?

Вправа 16. 1 Склади з поданих складів п'ять слів.

2 Запиши слова.

Вправа 17. 1 Прочитай слова.

Ріка, гора, вітер, земля, колесо, яблуко, візок, теля, вагон, літак.

2 Випиши слова, в яких є букви *і*, *я*.

Слова, що означають назви предметів

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнком.** 1 Роздивись малюнок.

2 Дай відповіді на запитання.

- Що ти бачиш у класі?
- Що лежить на партах?
- Що стоїть на підвіконні?
- Яким навчальним приладдям ти користуєшся?

Вправа 2. 1 Роздивись малюнки. Дай відповідь на питання що це?

2 Запиши слова — назви предметів.

Для довідок: термос, сумка, вазон, рушник, лійка, будильник.

Запам'ятай! Слова, які називають предмети або явища природи, відповідають на питання що?

Наприклад: книжка, олівець, сніг, вітер, місяць.

Вправа 3. 1 Прочитай слова. Усно постав до них питання.
Сонце, пляшка, іній, бурулька, коробка.

2 Запиши слова за зразком.

Зразок. Сонце (що?), ...

Вправа 4. 1 Прочитай речення.

Це ліс. Тут ростуть сосна, дуб, ялина, береза.

2 Спиши. Підкресли слова — назви дерев.

Вправа 5. 1 Прочитай речення.

Узимку іде сніг. У мене є санчата, ковзани і лижі.

2 Спиши. Підкресли слова, які відповідають на питання *що?*

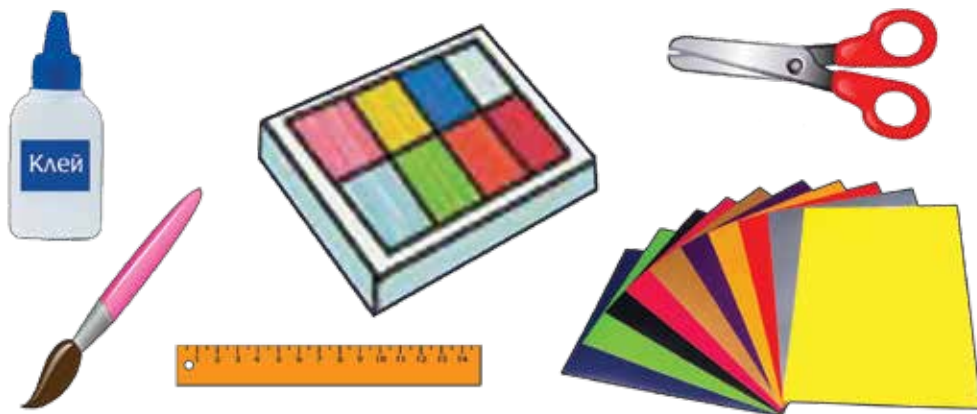

Вправа 6. 1 Прочитай. Впиши слова, які відповідають на питання *що?*

Папір, холодно, стоїть, лід, компот, завірюха, летить, склянка, ножиці.

2 Скажи, скільки букв у кожному вписаному слові.

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки і назви предмети, потрібні для уроків ручної праці.

Для довідок: клей, пензлик, пластилін, лінійка, ножиці, папір.

2 Запиши назви предметів. Усно постав до них питання.

Вправа 8. 1 Назви зображені предмети. Як їх можна назвати одним словом?

Куртка Светр Шапка Шарф Рукавиці

2 Запиши назви предметів одягу за зразком.

Зразок. *Що це? Це — куртка.*

Вправа 9. 1 Роздивись малюнки. Дай відповіді на питання *хто це?*

Хлопчик

Дідусь

Дівчинка

Собака

Кіт

Корова

2 Запиши назви людей і тварин за зразком.

Зразок. *Хлопчик (хто?), ...*

Вправа 10. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Ця тварина всім відома,
не виходить вона з дому.
Їсть, гуляє, спить в хатині,
скрізь несе її на спині.

(Черепаха)

2 Запиши слово-відгадку. Постав до нього питання.

Запам'ятай! Слова, які називають людей і тварин, відповідають на питання *хто?*

Наприклад: *тато, донька, лисиця, їжак.*

Вправа 11. Прочитай. Випиши слова, які відповідають на питання *хто?*

Гудзик, чоловік, півень, качка, ліс, лікар, вікно, лисиця, машина, кінь.

Вправа 12. 1 Прочитай слова. Усно постав до них питання.

Лісник, бабуся, онука, коза, баран.

2 Запиши слова за зразком.

Зразок. Лісник (*хто?*), ...

Вправа 13. 1 Роздивись малюнок. Кого ти на ньому бачиш? Запиши.

Для довідок: дід, баба, онучка.

- 2 На яке питання відповідають записані слова?
- 3 Пригадай і скажи, до якої казки цей малюнок.

Вправа 14. 1 Прочитай речення.

У зоопарку є слон, жираф, лев і тигр.

- 2 Спиши. Підкресли слова, які відповідають на питання *хто?*

Вправа 15. 1 Прочитай уривок із казки.

Добрий лікар Айболить!
Він під деревом сидить.
Лікуватись не боїться
і корова, і вовчиця,
і жучок, і черв'ячок, і ведмедиця.

Корній Чуковський

- 2 Випиши слова, які відповідають на питання *хто?*

коро вч ця жуц черв'ячок

Вправа 16. 1 Назви малюнки.

Курка

Риба

Коза

Порося

- 2 Запиши за зразком.

Зразок. *Хто це? Це — курка.*

Вправа 17. 1 Прочитай. Випиши слова, які відповідають на питання *хто?*

Сестра, автобус, брат, сірники, водій, літак, учитель, куц, заєць.

2 Скільки букв у кожному вписаному слові?

Вправа 18. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки.

2 Дай відповідь на кожне запитання одним словом. Запиши відповіді.

- Хто плете светр?
- Хто будує будиночок?
- Хто допомагає хлопчику?

Вправа 19. Спиши. Замість крапок пиши питання *хто?* або *що?*

Зразок. Будильник (*що?*), кухар (*хто?*), ...

Будильник (... ?), кухар (... ?), кімната (... ?), сумка (... ?), співак (... ?), ракета (... ?), машиніст (... ?).

Вправа 20. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Як запалять, то горить.
Як горить, то плаче.
Обережненько гасить,
бо впече у пальчик.

(Свічка)

2 Запиши слово-відгадку і постав до нього питання.

Вправа 21. 1 Прочитай слова.

Брат, мед, щука, горох, дуб, ворона, рушник, художник.

2 Випиши в один стовпчик слова, які відповідають на питання *хто?*, а в другий — на питання *що?*

Зразок. *Хто? Що?*
брат мед

Вправа 22. До слів, які відповідають на питання *хто?*, добери слова, які відповідають на питання *що?* Запиши за зразком.

Зразок. *Хто? Що?*
школяр — школа

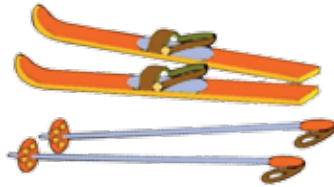
Школяр, аптекар, двірник, садівник, лісник.

Для довідок: аптека, двір, школа, сад, ліс.

Вправа 23. 1 Роздивись малюнки.

Хлопчик

Лижі

Снігур

Сукня

Дятел

Сани

2 Дай відповіді на питання *хто це? що це?* Запиши відповіді за зразком.

Зразок. *Хто це? Це — хлопчик.*
Що це? Це — лижі.

Вправа 24. До слів, які відповідають на питання *що?*, добери слова, які відповідають на питання *хто?* Запиши за зразком.

Зразок. *Що? Хто?*
лікарня — лікар

Лікарня, кухня, спорт, ферма, трактор, море.

Для довідок: спортсмен, моряк, лікар, фермер, тракторист, кухар.

Вправа 25. 1 Роздивись і назви малюнки. Скільки предметів зображено на кожному з них?

Один	Багато
	
	
	

2 Запиши назви предметів.

Для довідок: батони, цукерки, бублики.

Запам'ятай! Слово може називати один предмет (*зошит, заєць*) або кілька (багато) предметів (*зошити, зайці*).

Вправа 26. Прочитай. Випиши слова, які називають один предмет.

Колеса, телефон, квіти, дзвоник, картини, сосни, банка, іграшки, лялька, листок.

т р дзв нк льк сток

Вправа 27. Прочитай. Допиши слова, які називають багато предметів.

Зразок. Один Багато
ваза — вази

ваза — ... книга — ...
метелик — ... миска — ...

Для довідок: метелики, вази, миски, книги.

Вправа 28. 1 Прочитай уривок із казки.

Рано-вранці на світанку
умиваються качата,
кошенята й мишенята,
і жучки, і павучки.

Корній Чуковський

2 Впиши слова, які називають багато предметів. Усно постав до них питання.

Вправа 29. Прочитай. Допиши слова, що називають один предмет.

Зразок. Багато Один
ляльки — лялька
ляльки — ... горіхи — ...
руки — ... зуби — ...
ноги — ... жуки — ...

Вправа 30. Впиши слова за зразком.

Зразок. Овочі: цибуля, ...
Фрукти: яблуко, ...

Цибуля, яблуко, груша, морква, огірок, помідор,
слива, персик.

Вправа 31. ① Прочитай вірш.

Пішохідний **перехід**
простелився **слід** у слід.
Пригальмуйте тут, **машини**,
перехід цей для людини.

Оксана Радушинська

- ② Випиши виділені слова. Постав до них питання.

Зразок. Слід (що?), ...

- ③ Скільки предметів називає кожне слово?

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, як потрібно правильно переходити дорогу.

Вправа 32. ① Випиши за зразком слова — назви дерев і слова — назви грибів.

Зразок. Деревя: сосна, ...

Гриби: маслюк, ...

Сосна, маслюк, дуб, мухомор, ялина, опеньок, береза, груздь.

- ② Скільки предметів називає кожне слово?

Вправа 33. 1 Прочитай. Випиши слова — назви меблів.

У класі стоять меблі. Тут є парти, шафи, стіл і стільці.

2 Підкресли слово, що називає один предмет.

Вправа 34. Прочитай. До кожної групи слів добери спільну назву. Запиши за зразком.

Зразок. *Клен, тополя — дерева.*

1. Клен, тополя —

2. Кросівки, чобітки —

3. Троянда, ромашка —

Для довідок: взуття, дерева, квіти.

Вправа 35. 1 Роздивись малюнки.

Зошит

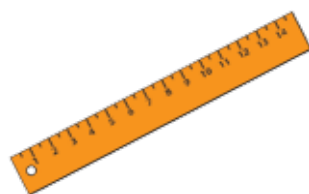
Ручка

Барабан

Лялька

Лінійка

Кубики

2 Запиши окремо назви навчального приладдя і назви іграшок.

Зразок. 1. *Навчальне приладдя (що?): зошит, ...*

2. *Іграшки (що?): барабан, ...*

Вправа 36. Прочитай. Замість крапок встав потрібні слова. Запиши речення.

1. Горобець, ... — це птахи.
2. Комар, ... — це комахи.
3. Малина, ... — це ягоди.

Для довідок: сорока, муха, суніця.

Вправа 37. ① Прочитай уривок із вірша.

Господиня якось із базару прийшла,
господиня з базару додому принесла:
картоплю,

капусту,

морквину,

горох,

петрушку й буряк.

Ох!..

Юліан Тувім

- ② Випиши слова — назви овочів.
- ③ Що можна зварити з цих овочів?

карт морк труш буряк

Вправа 38. ① Роздивись малюнки. Назви частини зображених предметів.

Гриб

Дерево

Стілець

2 Запиши речення за зразком.

Зразок. У гриба є шляпка і ніжка.

Для довідок: стовбур, спинка, гілки, шляпка, ніжки, сидіння, ніжка.

Вправа 39. 1 Прочитай. До кожної групи слів добери спільну назву.

1. Тарілка, блюдце, чашка.
2. Трактор, автобус, вантажівка.

2 Запиши за зразком.

Зразок. Посуд (що?): тарілка, ...

Для довідок: посуд, машини.

Вправа 40. 1 Прочитай назви тварин.

Кіт, вовк, корова, ведмідь, собака, лисиця, вівця, заєць.

2 Випиши спочатку назви свійських тварин, а потім — диких.

- Зразок.** 1. *Свійські тварини (хто?): кіт, ...*
2. *Дикі тварини (хто?): вовк, ...*

Вправа 41. 1 Прочитай слова.

Молоток, дерево, пилка, пісок, ножиці, тканина, ніж, глина.

2 Випиши назви інструментів.

Зразок. Інструменти (що?): молоток, ...

Вправа 42. Прочитай. Запиши, вставляючи замість крапок потрібні слова.

Гарячий, як (що?) ... , хитрий, як (хто?) ... , твердий, як (що?) ... , полохливий, як (хто?)

Для довідок: камінь, лисиця, заєць, вогонь.

Велика буква в іменах, по батькові та прізвищам

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки. Прочитай підписи під ними.

Це Це Це Це Це Це
Софія. Петрик. Миколка. Ліда. Мишко. Олена.

2 Запиши спочатку імена дівчаток, а потім — імена хлопчиків.

Зразок. Дівчатка (хто?): Софія, ... ,

Хлопчики (хто?): Петрик, ... ,

Петрик М лка Ліда ишко

Вправа 2. Пригадай і запиши п'ять імен своїх однокласників.

Вправа 3. 1 Прочитай. Випиши імена хлопчиків.

Ніна, Юрко, Оля, Павло, Івась, Катруся, Юля, Сашко, Іринка, Сергійко.

2 Підкресли першу букву в кожному слові.

Вправа 4. Прочитай. Випиши імена дівчаток.

Лариса, Денис, Ліза, Назар, Галя, Інна, Андрій, Дарина, Тимофій.

Вправа 5. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки. Придумай імена хлопчику і дівчинці.

2 Розкажи.

- Хто пришиває ґудзик?
- Хто прасує рушник?
- Хто чистить черевики?
- Хто миє посуд?

Зразок. Юрко пришиває ґудзик.

Вправа 6. Запиши імена своїх батьків.

Зразок. Маму звати Батька звати

Вправа 7. 1 Випиши спочатку імена дітей, а потім їхні прізвища за зразком.

Зразок. Імена: Марія, ...

Прізвища: Мельничук, ...

Марія Мельничук, Вадим Климов, Денис Петренко, Оля Бабич, Ніна Сіренко, Андрій Ящук.

2 З якої букви треба писати імена та прізвища?

Вправа 8. ① Прочитай.

Наша сім'я

Нас у сім'ї троє: тато, мама і я. Наше прізвище Тарасюк. Мого татка звати Іван. По батькові Семенович. Моя мама — Олена Петрівна. А я — Ірина Іванівна.

② Випиши імена, по батькові та прізвища.

Зразок. Тато: Іван Семенович Тарасюк.

Мама:

Донька:

Вправа 9. ① Прочитай імена, по батькові та прізвища поетів і письменників.

Тарас Григорович Шевченко, Іван Якович Франко, Наталя Львівна Забіла, Ліна Василівна Костенко.

② Випиши імена. Підкресли в кожному першу букву.

Запам'ятай! Імена, по батькові та прізвища пишемо з великої букви.

Наприклад: *Любов Іванівна Руденко.*

Вправа 10. Закінчи речення, дописавши замість крапок своє ім'я, по батькові, прізвище.

1. Моє ім'я:
2. Моє по батькові:
3. Моє прізвище:

Вправа 11. Добери спільну назву до кожної групи слів і запиши речення.

1. Дмитро, Віра, Максим — це
2. Тарасович, Петрівна, Львович — це
3. Музиченко, Ткачук, Іванова — це

Для довідок: по батькові, прізвища, імена.

Вправа 12. 1 Прочитай вірш. Спиши.

Ось моя подруга
Лілія.
А в руках у неї —
лілія.

2 Поясни, чому в першому реченні слово *Лілія* написано з великої букви, а в другому — з малої?

Вправа 13. 1 Запиши імена та прізвища дівчаток свого класу.

2 Підкресли велику букву в кожному слові.

Вправа 14. 1 Прочитай.

Діти граються. Тарас **Діденко** — льотчик. У льотчика — літак. Марина **Кузьменко** — співачка. У співачки мікрофон. Дмитро **Єгоров** — водій. У водія машина.

2 Випиши виділені слова. Чому їх треба писати з великої букви?

Вправа 15. Запиши імена, по батькові та прізвища своїх батьків. Підкресли велику букву в кожному слові.

Вправа 16. 1 Запиши імена та прізвища хлопчиків свого класу.

2 Підкресли велику букву в кожному слові.

Вправа 17. 1 Роздивись малюнки.

2 Склади речення до кожного малюнка. Запиши.

Для довідок: 1) Юля Ковальчук, урок, відповідає.
2) Квіти, Ніна Ткаченко, і, Олег Соснов, поливають.

Вправа 18. 1 Прочитай швидкомовку.

Павло і Пилипко
поливали липки.
Виросли липки
у Павла й Пилипка.

2 Випиши імена. Підкресли в кожному першу букву.

Пилипко Павло

Велика буква в кличках тварин

Вправа 1. Прочитай речення. Спиши.

1. Назви свійських тварин: кіт, собака, кінь, корова.
2. Клички тварин: Мурчик, Сірко, Гнідко, Зірка.

**Запам'ятай! Клички тварин
пишемо з великої букви.**

Наприклад: *собака Рекс.*

Вправа 2. Прочитай. Випиши назви і клички тварин.

1. У Ліди Тищенко живе кіт Барсик. 2. У Василька Ковалю живуть собака Найда і цуценя Тузик. 3. У Наталки Іваненко живе папуга Гоша.

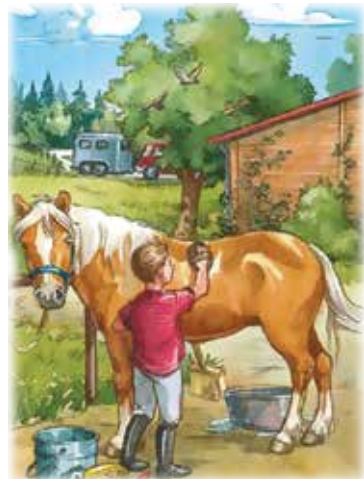
Вправа 3. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Собака має кличку Рябко. 2. Кінь має кличку Красень. 3. Коза має кличку Зірочка. 4. Кіт має кличку Сніжок.

2 Підкресли клички тварин.

Вправа 4. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки. Придумай тваринам клички.

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Що робить бабуся?
- Що робить конюх?

Для довідок: доїть корову, чистить коня.

Вправа 5. 1 Прочитай речення, вставляючи замість крапок назви і клички тварин.

1. Голосно мукає 2. Дзвінко гавкає
3. Тихо муркотить

Для довідок: пес Бровко, корова Лиска, кіт Тимко.

2 Запиши речення. Підкресли назви тварин.

Зразок. 1. Голосно мукає корова Лиска.

Вправа 6. 1 Прочитай речення. Спиши.

1. Це — кіт Пушок. Він і справді, як пушок.
2. Ось — хитра лисиця. Її малювала Наталка Лисиця.

2 Підкресли однакові слова. Поясни, чому їх написано з великої і малої букви.

Вправа 7. 1 Прочитай вірш.

А ти, коте Марку,
ходиш по ярмарку.
Не купуєш, не торгуєш,
тільки робиш сварку.

Ярмарок — великий базар.

2 Запиши перше речення. Підкресли назву і кличку тварини.

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши швидкомовки.

1. Пес Полкан заліз під паркан. 2. З'їв кіт Мурчик сало, та сала було мало.

2 Підкресли клички тварин. З якої букви треба писати ці слова?

Полкан під З'їв Мурчик

Вправа 9. 1 Прочитай речення.

1. У собаки Дани цуценя Бім. 2. У свині Хрюші поросля Паць. 3. У киці Мури кошеня Персик.

2 Випиши клички тварин.

Слова, що означають дію

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки. Придумай ім'я хлопчику.

2 Розкажи, що робить хлопчик.

Для довідок: катається, грає, плаває, читає.

Вправа 2. Склади й запиши чотири речення до малюнків із попередньої вправи.

Зразок. Мишко катається.

Вправа 3. Спиши, вставляючи потрібні за змістом слова.

Що чим роблять?

Ложкою Ножем Ручкою Фарбами
Голкою

Для довідок: ріжуть, шують, їдять, пишуть, малюють.

Запам'ятай! Слова, які відповідають на питання *що робить? що роблять?,* означають дію.

Наприклад: *іде (ідуть), читає (читають).*

Вправа 4. ① Прочитай слова.

Говорить, співає, іде, сміється, ліпить, падає.

② Постав до слів питання й запиши за зразком.

Зразок. *Говорить (що робить?), ...*

Вправа 5. ① До слів, що називають людей, добери слова, що означають дію.

② Запиши речення за зразком.

Зразок. *(Хто?) продавець (що робить?) продає.*

продавець	купує
швачка	лікує
лікар	продає
покупець	шиє

пр шв чка покупр купує

Вправа 6. ① Прочитай. Спиши.

1. Пташка летить. 2. Зорі сяють. 3. Машина їде.
4. Вогники горять.

② Підкресли двома лініями слова, що означають дію.

Вправа 7. **Попрацюймо з малюнком.** ① Роздивись малюнок.

② Побудуй розповідь за запитаннями.

- Що робить хлопчик?
- Що робить бабуся?
- Що має зробити хлопчик?
- Чи ти поступаєшся місцем старшим?

Вправа 8. ① Прочитай вірш.

Юля малює,
Юля співає,
Юля матусі допомагає:
пил витирає,
підлогу миє.
Юля розумниця,
Юля все вміє.

② Випиши слова, що означають дію.

Вправа 9. Прочитай слова. Постав до слів питання й запиши за зразком.

Зразок. *Їдуть (що роблять?), ...*

Їдуть, слухають, біжать, кричать, сплять, будують, копають.

Вправа 10. ① Прочитай. Спиши.

1. Птах **полетів**. 2. Тетянка **засміялася**. 3. Рома **побіг**. 4. Учитель **пояснив**.

② Підкресли двома лініями слова, що означають дію. Усно постав до слів питання.

Вправа 11. ① Роздивись малюнки. Придумай ім'я дівчинці.

② Запиши, що робить дівчинка.

Для довідок: співає, спить, малює, біжить.

Вправа 12. ① Спиши і відгадай загадку.

Хто людей з біди *рятує*
і хвороби всі *лікує*?
Призначає процедури,
і таблетки, і мікстури?
(Лікар)

- 2 Підкресли двома лініями слова — назви дій. Усно постав до них питання.

Вправа 13. 1 Прочитай уривок із казки.

Посадив дідусь ріпку. **Виросла** ріпка велика-пре-велика. Став дідусь ріпку із землі тягти. **Тягне**-потягне — витягти не може. **Покликав** дідусь на поміч бабусю.

- 2 Уривок з якої казки ти прочитав?
3 Впиши виділені слова, постав до них питання.

Зразок. (Що зробив?) *посадив*, ...

Вправа 14. 1 Прочитай, вставляючи замість крапок назви малюнків.

Зразок. *Їде машина.*

1. Їде

2. Летить

3. Пливе

4. Стоїть

Для довідок: човен, будинок, машина, літак.

- 2 Запиши речення.
3 Підкресли назви предметів однією лінією, а назви дій — двома лініями.

Вправа 15. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Річка **тече**. 2. Коник **скаче**. 3. Соловей **співає**.
4. Дитина **плаче**.

2 Підкресли двома лініями слова, що означають дію.

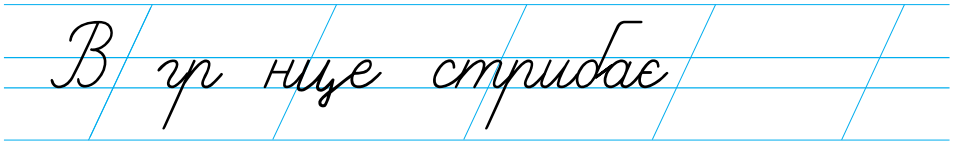
Вправа 16. 1 До слів — назв предметів добери слова — назви дій.

Вітер, грім, сніг, сонце, зайчик.

Для довідок: стрибає, віє, тане, світить, гримить.

2 Запиши речення за зразком.

Зразок. Вітер віє.

Вправа 17. 1 Склади і запиши речення про те, хто як голос подає.

Ворона Горобець Корова
Собака Кіт Коза

Для довідок: нявчить, гавкає, цвірінькає, мекає, каркає, мукає.

2 Підкресли слова, що означають дію, двома лініями.

Вправа 18. 1 Доповни речення словами — назвами птахів.

1. Ку-ку-рі-ку — кукурікає (хто?)
2. Га-га-га — гелгоче (хто?)
3. Кря-кря-кря — кряче (хто?)
4. Ку-ку, ку-ку — кує (хто?)

Для довідок: зозуля, півень, качка, гусак.

2 Запиши речення.

Вправа 19. 1 Роздивись малюнки.

2 Доповни речення потрібними словами. Запиши речення.

1. На дереві сидить (хто?)
Вона (що робить?) ... горішок.
2. Біля дерева стоїть (хто?)
Він жує (що?)

Для довідок: білка, тримає, лось, сіно.

Вправа 20. 1 Спиши вірш. Допиши, хто як голос подає.

Жабенята квакають:

Каченята крякають:

Солов'ї висвистують:

Корній Чуковський

Для довідок: кря-кря-кря, ф'ю, ф'ю, ф'ю, ква-ква-ква.

2 Підкресли слова — назви дій двома лініями. Усно постав до слів питання.

Вправа 21. 1 Прочитай. Спиши.

Вовк виє, кінь ірже, курка кудкудаче, свиня рох-кає, сорока скрекоче.

2 Підкресли слова — назви тварин однією лінією, а слова — назви дій — двома лініями.

Вправа 22. 1 Запиши речення про те, хто як пересувається.

1. Риба (що робить?) 2. Пташка (що робить?) 3. Жаба (що робить?) 4. Змія (що робить?)

Для довідок: повзає, літає, стрибає, плаває.

2 Підкресли двома лініями слова, які відповідають на питання *що робить?*

Вправа 23. 1 Прочитай.

Сніг, блищить; око, бачить; пісня, лунає; дерево, росте.

2 Випиши в один стовпчик слова, які відповідають на питання *що?*, а в другий — слова, які відповідають на питання *що робить?*

Зразок.	<i>Що?</i>	<i>Що робить?</i>
	сніг	блищить

Вправа 24. Доповни речення словами, які означають дію. Запиши.

1. Дзвоник дзвенить, а гудок 2. Літак летить, а човен 3. Співак співає, а художник

Для довідок: гуде, малює, пливе.

Вправа 25. Доповни речення назвами малюнків. Запиши.

1. Стрибає, квакає (*хто?*)

2. Повзає, сичить (*хто?*)

3. Ходить, нявчить (*хто?*)

4. Літає, цвірінькає (*хто?*)

Вправа 26. 1 Доповни речення словами, які означають дію.

1. Борщ варять, а котлети 2. Хліб жують, а воду 3. Млинці смажать, а пироги 4. Чай наливають, а цукор

Для довідок: печуть, п'ють, смажать, насипають.

2 Запиши речення. Підкресли слова — назви дій.

Вправа 27. 1 Постав до слів питання *що робить?* *що роблять?*

Пише, читають, світить, миють, гріє, біжать, іде, сплять.

2 Запиши за зразком.

Зразок. (Що робить?) пише, (що роблять?) читають, ...

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки. Запиши назви предметів.

Тарілка

Ніж

Фартух

Телефон

Чайник

Відро

2 Скільки слів ти записав?

3 Скільки складів у кожному слові?

Пригадай! Слова, які називають предмети або явища природи, відповідають на питання *що?* (книжка, вітер).

Слова, які називають людей і тварин, відповідають на питання *хто?* (батько, заєць).

Вправа 2. Прочитай і спиши слова. Постав до них питання.

Зразок. (*Що?*) поїзд, (*хто?*) їжак, ...

Поїзд, їжак, мед, ведмідь, ліс, миша, барабан, черепаха.

Вправа 3. ① Прочитай. Яке слово зайве в кожному рядку?

1. Орел, соловей, дятел, слон.
2. Зима, весна, муха, літо.
3. Лопата, вікно, граблі, сокира.

② Спиши. Підкресли в кожному рядку зайве слово.

③ Усно постав питання до кожного слова.

Вправа 4. ① Прочитай слова. Що вони означають?

Кущ, літак, термос, парасолька, візок, бурулька, камінь.

② Випиши слова з двох складів. Усно постав до них питання.

Вправа 5. ① Прочитай.

Журавель, зерно, учитель, струмок, береза, брат, магазин, кухар.

② Випиши в один стовпчик слова, які відповідають на питання *хто?*, а в другий — на питання *що?*

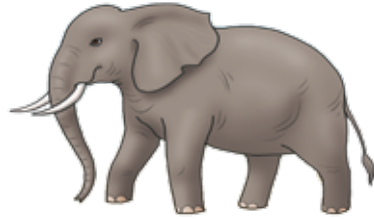
Зразок. *Хто?* *Що?*
 журавель зерно

Вправа 6. 1 Прочитай, вставляючи замість крапок назви малюнків.

1. Колючий, як (хто?)

2. Великий, як (хто?)

3. Хитрий, як (хто?)

Для довідок: лисиця, слон, їжак.

2 Запиши речення.

Пригадай! Слово може означати назву одного предмета

(олівець, ворона)

або кількох (багатьох) предметів

(олівці, ворони).

Вправа 7. Прочитай. Допиши слова, які називають багато предметів.

Зразок. Один Багато
плащ — плащі

плащ — ... зошит — ...

груша — ... жук — ...

миша — ... чашка — ...

Для довідок: груші, зошити, плащі, миші, жуки, чашки.

Вправа 8. Склади і запиши речення. Замість крапок встав потрібні слова.

1. ... , ... — це одяг.
2. ... , ... — це меблі.
3. ... , ... — це посуд.

Для довідок: шафа, тарілка, сукня, чашка, светр, диван.

Вправа 9. ① Прочитай вірш.

Лиха **зима** сховається,
а **сонечко** прогляне,
сніжок води злякається,
тихенько тануть стане.

Леонід Глібов

② Випиши слова, які відповідають на питання *що?*

Пригадай! Імена, по батькові та прізвища пишемо з великої букви

(Дмитро Іванович Бойко).

Клички тварин пишемо з великої букви

(собака Лайка).

Вправа 10. ① Запиши імена та прізвища трьох своїх друзів.

② З якої букви треба писати імена та прізвища?

Вправа 11. ① Прочитай слова.

Гілка, брунька, дідусь, лев, колесо, учитель, будинок, комар, небо, білка.

2 Випиши в один стовпчик слова, які відповідають на питання *хто?*, а в другий — на питання *що?*

Вправа 12. 1 Спиши речення. Замість крапок напиши клички тварин.

1. Пес ... охороняє дім.
2. Корова ... дає багато молока.
3. Зоя любить свого кота

Для довідок: Полкан, Зірка, Барсика.

2 Підкресли слова, які відповідають на питання *що робить?*, двома лініями.

Пригадай! Слова, які відповідають на питання *що робить?* що роблять?, означають дію.

Наприклад: *іде (ідуть), знає (знають).*

Вправа 13. 1 Прочитай слова у двох стовпчиках.

зозуля	гелґоче
кіт	крякає
качка	нявчить
гусак	кує

2 Напиши відповіді на питання *хто? що робить?*

3 Підкресли слова — назви тварин однією лінією, а слова — назви дій — двома лініями.

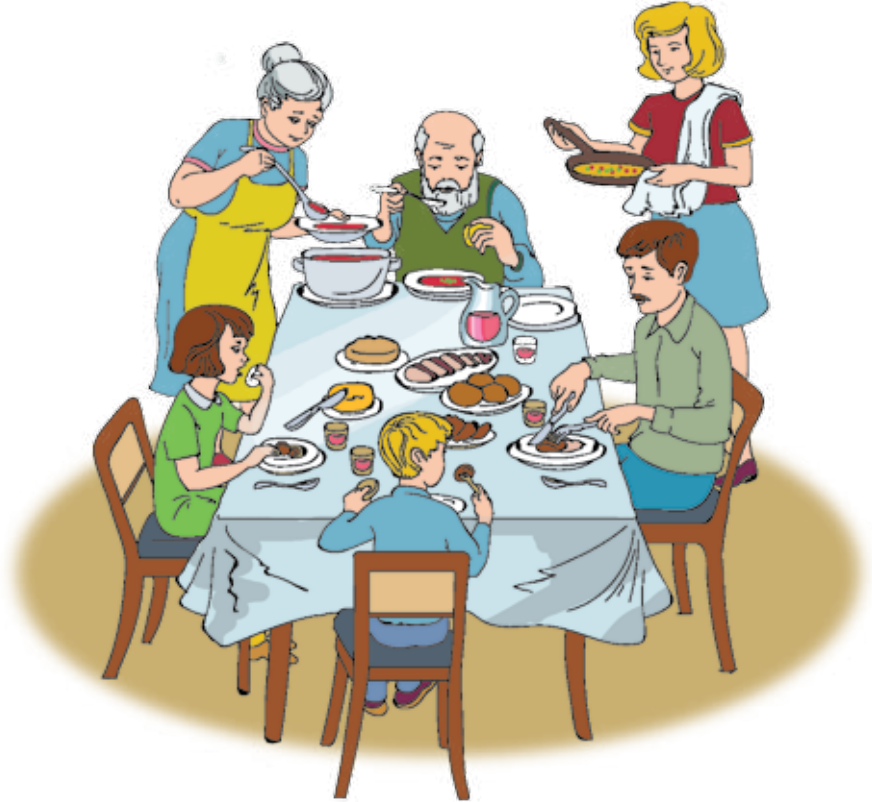
Зразок.

(Хто?) зозуля (що робить?) кує.

Вправа 14. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок. Склади усну розповідь, відповідаючи на питання: *хто? що робить? що роблять?*

За обідом

- 2 Скажи, хто що їсть і хто чим їсть.
- 3 Подумай, хто що має сказати після обіду.

Вправа 15. 1 Прочитай речення. Спиши.

1. У конкурсі переміг учень Сергій Заєць. 2. Узимку заєць носить білу шубку. 3. Учениця Оля Доброта — відмінниця. 4. Мамина доброта відома всім.

2 Підкресли однакові слова. Чому їх пишемо з великої і малої букви?

Вправа 16. ① Напиши відповіді на питання що чим роблять?

1. Листа пишуть

2. Хліб ріжуть

3. Борщ їдять

4. Двері відмикають

Для довідок: ножем, ложкою, ручкою, ключем.

② Підкресли двома лініями слова, які означають дію.

Вправа 17. ① Спиши.

1. Ігор, Настя, Микола, Тузик.
2. Мурка, Павло, Лайка, Лиска.
3. Ткаченко, Харчук, Київ, Сидоров.

② У кожному рядку знайди зайве слово. Підкресли його.

Вправа 18. Спиши. Замість крапок пиши питання що? або хто?

Зразок. (Що?) щітка, (хто?) сестра, ...

(... ?) щітка, (... ?) сестра, (... ?) будинок, (... ?) водій, (... ?) ліхтар, (... ?) вовк.

РЕЧЕННЯ

Поняття про речення

Вправа 1. 1 Прочитай.

1. Приходить, весна, ми.
2. До нас завітала весна.

2 У якому рядку написано окремі слова, а в якому — описано певну подію?

Запам'ятай! Речення завжди про щось повідомляє.

Вправа 2. 1 Прочитай.

1. У весняну погоду.
2. У весняну погоду і сумний веселим буває.

2 У яких рядках написано окремі слова, а в яких — речення?

3 Спиши речення.

Запам'ятай! Речення складається зі слів. Слова в реченні пишемо окремо одне від одного.

Вправа 3. 1 Прочитай речення. Спиши.

1. Білка живе в лісі. 2. Діти люблять цукерки.
3. Тетянка шиє ляльці спідничку.

2 Скільки речень ти списав?

3 Про що повідомляє кожне речення?

Вправа 4. 1 Прочитай і спиши вірш. Скільки в ньому речень?

У маленького Ігната
є маленькі крольченята.
Носить їм Ігнат травичку,
наливає їм водичку.

2 Із чого складається кожне речення?

У Ігната крольченята травичку

Вправа 5. **Попрацюймо з малюнками.** 1 Роздивись малюнки. Придумай імена дітям.

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Як дівчинка допомагає мамі?
- Як хлопчик допомагає бабусі?
- Як дівчинка допомагає братику?
- Які слова подяки скаже: мама доньці; бабуся хлопчику; братик сестрі?

Вправа 6. 1 Прочитай уголос. Роби паузу в кінці кожного речення.

Ранок. Лагідно світить сонце. Природа прокидається від сну.

2 Скільки речень ти прочитав?

3 Спиши. Підкресли речення, яке складається з одного слова.

Л / дню сві / нице / Пр / ється

Вправа 7. 1 Прочитай.

Ластівки низько

Ластівки низько літають —
дощ обіцяють.

Щоб правду знати,
треба

Щоб правду знати,
треба книжку читати.

2 У якому стовпчику думка завершена, а в якому ні?

3 Спиши одне речення.

**Запам'ятай! Речення виражає
завершену думку.**

Вправа 8. 1 Прочитай уголос. Виділяй паузою кожен за-
вершений речення.

Продзвенів дзвоник. Учні виходять із класу. Тарас і Віра — чергові.

2 Спиши.

3 Скільки речень ти списав?

Вправа 9. 1 Прочитай текст.

Настала весна. Прилетіли шпаки. На деревах з'явилися бруньки. Як гарно навесні!

- 2 Скажи, який знак стоїть у кінці кожного речення.
- 3 Спиши речення, які відповідають схемі: .

Запам'ятай! Перше слово в реченні пишемо з великої букви. У кінці речення ставимо крапку (.), знак питання (?) або знак оклику (!).

Вправа 10. 1 Прочитай. Скільки тут речень?

Моя мама продавчиня. Вона працює в супермаркеті.

2 Спиши. У кінці кожного речення став крапку.

Вправа 11. 1 Прочитай. Які рядки слів можна назвати реченнями?

1. Ось і минула зима.
2. Уже по-весняному світить
3. Додому повертаються птахи.

2 Впиши речення.

Вправа 12. 1 Прочитай вірш. Скільки речень у ньому?

До мого вікна
підійшла весна.
Розтопилася на шибці
квітка льодяна.

Дмитро Павличко

- 2 Спиши перше речення. Скільки в ньому слів?
- 3 Про яку льодяну квітку йдеться у вірші?

Вправа 13. 1 Роздивись малюнки. Прочитай речення.

Побачив лисичку Сірко й загавкав.
Прийшла лисичка у двір.
Лисичка злякалась і втекла.

2 Спиши речення в такому порядку, як розміщено малюнки.

Прийшла лисичка у двір втекла

Вправа 14. 1 Склади й запиши речення про тварин, зображених на малюнку.

Курка

Коза

Собака

Зразок. Курка клює зерно.

Для довідок: гризе кістку, клює зерно, жує траву.

2 Скажи, про кого йдеться в кожному реченні.

3 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні?

Вправа 15. 1 Прочитай речення. Роздивись схеми до них.

Весна.

└── .

Тихий весняний ранок.

└── ─── ─── .

Дзвінко заспівав шпак.

└── ─── ─── .

- 2 Скільки слів у кожному реченні?
- 3 Поясни, чому перше слово в схемі речення позначено значком └── .

Вправа 16. 1 Прочитай і спиши.

Бережи книгу. Працюй з нею акуратно. Не загинай сторінки.

- 2 Скільки речень ти списав?
- 3 Підкресли перше слово в кожному реченні. З якої букви його треба писати?

Розповідні речення

Вправа 1. 1 Прочитай вірш. Спиши.

Грає сонце промінцями.
Білий сніг стає струмками.
І, співаючи, струмки
шлях знаходять до ріки.

Михайло Стельмах

- 2 Підкресли знак у кінці кожного речення.
- 3 Про що розповідається в кожному реченні?

Запам'ятай! Речення, у якому про щось розповідається або повідомляється, називаємо *розповідним*. У кінці розповідного речення ставимо *крапку* (.).

Наприклад: *Учень зайшов у клас.*

Вправа 2. 1 Прочитай, виділяючи голосом кінець кожного речення.

Кролик — це свійська тварина У нього довгі вуха і короткий хвіст Кролик любить гризти моркву

2 Скільки речень ти прочитав?

3 Спиши. Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 3. 1 Запиши речення, вставляючи пропущені слова.

Зразок. Конюх доглядає коней.

... доглядає коней.

... водить машину.

... навчає дітей.

... пече хліб.

Для довідок: учитель, водій, конюх, пекар.

2 Підкресли слово, яке вказує, про кого йдеться в кожному реченні.

Вправа 4. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Ним витирають залюбки
чисті руки малюки.

Витирають щічки
Павлик та Марічка.

(Рушник)

2 Спиши. Запиши слово-відгадку.

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Мій край чудовий — Україна!

Тут народились ти і я.

Тут над ставком верба й калина,

чарівна пісня солов'я.

Надія Красоткіна

2 Спиши речення, у кінці якого стоїть знак оклику.

Запам'ятай! Якщо речення виражає сильне почуття або заклик, у кінці його ставимо знак оклику (!).

Наприклад: *Іди сюди!*

Вправа 6. 1 Прочитай вірш.

Добрі слова

Говоримо зранку:

«Доброго ранку!»

Вітаємось вдень:

«Добрий день!»

Кажемо надвечір:

«Добрий вечір!»

Бажаємо на ніч:

«На добраніч!»

Олена Полянська

- 2 Випиши слова вітання та слова прощання.
- 3 Підкресли знак, який стоїть у кінці цих слів.

Вправа 7. 1 Встав замість крапок потрібні слова і прочитай речення.

Пригріває весняне

Прилітають із теплих країв

Від зимового сну прокидається

Для довідок: сонечко, природа, птахи.

- 2 Запиши речення. Знайди серед них такі, що відповідають схемі:

└─── ─── ─── .

Вправа 8. 1 Прочитай речення, вставляючи потрібні слова. Запиши.

1. Мама спекла смачний 2. Петрик робить ранкову 3. Галя грає на 4. Діти посадили

Для довідок: зарядку, гітарі, пиріг, дерево.

2 Знайди речення, яке відповідає схемі: $\underline{\quad} \quad \underline{\quad} \quad \underline{\quad} \quad .$

Вправа 9. 1 Роздивись малюнки і схеми.

$\underline{\quad} \quad \underline{\quad} \quad .$

$\underline{\quad} \quad \underline{\quad} \quad .$

2 Склади і запиши два речення.

Дівчинка їсть.

Вправа 10. 1 Прочитай подані слова.

- 1) На, книга, столі, лежить;
- 2) У, стоять, вазі, квіти;
- 3) пливуть, небу, По, хмари;

2 Склади зі слів речення. Запиши.

3 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні?

4 Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 11. 1 Прочитай речення у двох стовпчиках.

Добрий ранок.
Вітаю зі святом.
Скоро канікули.
Ми йдемо в кіно.

Добрий ранок!
Вітаю зі святом!
Скоро канікули!
Ми йдемо в кіно!

- 2 Чим відрізняються ці речення під час читання вголос і на письмі?
- 3 Спиши речення зі знаком оклику (!) в кінці.

Вправа 12. 1 Прочитай і спиши.

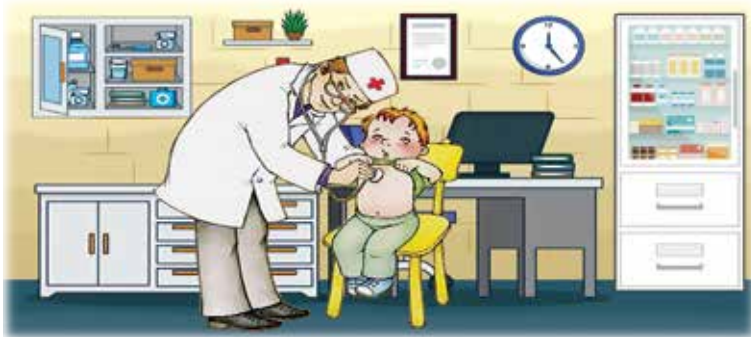
У нас є кіт. Його звали Мурчик. У Мурчика зелені очі. Спинка у Мурчика біла, а вушка чорні.

- 2 Скільки речень ти записав?
- 3 Підкресли знак, що стоїть у кінці кожного речення.

Питальні речення

Вправа 1. **Попрацюймо з малюнком.** 1 Роздивись малюнок.

- 2 Побудуй розповідь за запитаннями.
- Куди прийшов хлопчик?
 - Що робить лікар?
 - Чому хлопчик прийшов до лікаря?
 - Які меблі є в кабінеті лікаря?

Вправа 2. 1 Прочитай запитання у лівому стовпчику і знайди на них відповіді в правому.

• Де росте картопля?	Картопля росте на городі.
• Де ростуть яблука?	Яблука ростуть у саду.
• Де ростуть чорниці?	Чорниці ростуть у лісі.
• Де ростуть кавуни?	Кавуни ростуть на баштані.

2 Випиши розповідні речення.

3 У реченнях якого стовпчика про щось запитується?

Запам'ятай! Речення, у якому про когось або про щось запитується, називаємо **питальним**. У кінці питального речення ставимо знак питання (?).

Наприклад: *Куди ти ідеш?*

Вправа 3. 1 Прочитай уголос спочатку запитання, а потім — відповіді. Вимовляй із більшою силою голосу виділені слова.

• Де живе дятел?	Дятел живе в лісі .
• Як називають дятла?	Дятла називають лікарем лісу .
• Що лікує дятел у лісі?	Дятел лікує хворі дерева .
• Кого дістає дятел з-під кори дерев?	Дятел дістає шкідливих комах .

2 Спиши перші два запитання і відповіді на них.

Вправа 4. 1 Прочитай і спиши речення.

Діти прийшли в бібліотеку за книжками.

2 Прочитай запитання вголос. Підвищуй голос, коли вимовляєш виділене слово. Усно дай повну відповідь на кожне запитання.

- **Хто** прийшов у бібліотеку?
- **По що** прийшли діти в бібліотеку?
- **Куди** прийшли діти?

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

— Де ти, білочко, живеш?
Що ти, білочко, гризеш?
— У зеленому ліску,
у дуплі, у соснячку.

Галина Демченко

Соснячók — сосновий ліс.

2 Випиши питальні речення.

Вправа 6. Прочитай запитання і відповіді. Спиши. У кінці кожного речення постав потрібний знак: (?) або (.).

- Що ти малюєш | Я малюю квітку
- Якого кольору квітка | Квітка синього кольору

Що яю квітку Я ьо кольору

Вправа 7. Прочитай і спиши речення. У кінці кожного речення постав потрібний знак: (.), (?) або (!).

1. Мама купила морозиво 2. Чи любиш ти морозиво 3. Морозиво таке смачне

Вправа 8. Прочитай вірш. Випиши питальні речення.

Ластівка

— Ластівочко сизокрила,
звідкіля ти прилетіла?
— Прилетіла я порану
із-за моря-океану.
— Що ти діткам принесла?
— Сонця, ласки і тепла!

Анатолій Камінчук

Порáну — рано.

Вправа 9. 1 Постав запитання до малюнків. Дай на них відповіді.

Для довідок: прийшов (куди?), годує (кого?), плете (що?).

2 Запиши питальні речення.

Вправа 10. 1 Дай відповіді на запитання.

- Яка нині пора року?
- Який сьогодні день тижня?

2 Запиши запитання і відповіді.

Вправа 11. 1 Прочитай запитання. Дай на них повні відповіді.

1. Хто будує будинки? 2. Хто лікує людей? 3. Хто навчає дітей?

Для довідок: учитель, будівельник, лікар.

2 Запиши повні відповіді.

Зразок. Будинки будує будівельник.

Вправа 12. Запиши повні відповіді на запитання.

- Скільки тобі років?
- У якому класі ти вчишся?
- На якій вулиці ти живеш?

Зв'язок слів у реченні

Вправа 1. ① Прочитай. Виділяй зниженням голосу кінець кожного речення.

Прийшла весна Дні стали довші Сонце світить
яскравіше

② Спиши. У кінці кожного речення став крапку.

Вправа 2. Прочитай. Добери потрібні за змістом слова, які відповідають на питання *що робить? що роблять?* Запиши речення.

1. Сонце 2. Діти 3. Поїзд 4. Літак

Для довідок: їде, сміються, світить, летить.

Вправа 3. ① Склади зі слів речення. Запиши.

Пожежник		шиє		сад
Садівник		гасить		одяг
Швачка		доглядає		вогонь

② Підкресли слова, які відповідають на питання *хто?*

Вправа 4. ① Дай повні відповіді на запитання.

- Яка пора року настає після зими?
- Як називається перший місяць весни?
- Хто повертається з теплих країв?

② Запиши відповіді.

Вправа 5. ① Прочитай речення.

Сашко їде.		Оля пише.
Сашко їде стежиною.		Оля пише листа.
Сашко їде стежиною додому.		Оля пише листа друзі.

② Що говориться в кожному реченні про Сашка і про Олю?

③ Випиши речення з трьох слів. Підкресли слова, які відповідають на питання *хто?*

Вправа 6. 1 Прочитай. Які слова потрібно вставити замість питань?

1. Учитель пояснює (що? кому?)
2. Хлопчик дарує (що? кому?)
3. Бабуся готує (що? кому?)

Для довідок: квіти мамі, урок учням, обід онукам.

2 Запиши речення.

Вправа 7. 1 Прочитай вірш.

Ранньою весною
в нашому садку
я сама **садила**
вишеньку струнку.
І шумить листвою —
вже така як я! —
від усіх найкраща
вишенька моя!

Грицько Бойко

2 З виділеними словами склади і запиши речення.

Вправа 8. 1 Роздивись малюнок. Склади з поданих слів три речення.

Хлопці, Мишко, саджають, Юрко, копає яму, дерево, поливає.

Зразок.

Хлопці саджають дерево.

2 Запиши речення.

Вправа 9. Склади речення з поданих слів. Запиши.

1. На, сидить, синичка, гілці.
2. Навесні, з, птахи, країв, теплих, повертаються.

Синичка літі пт рт ються

Вправа 10. 1 Прочитай, вставляючи пропущені слова. Запиши речення.

Тато читає. Тато читає Тато читає ... книжку.
Тато читає цікаву книжку

Для довідок: книжку, цікаву, сину.

2 Скільки слів у кожному реченні?

Вживання у реченнях слів у (в), до, з, за, на, під, над, по, від

Вправа 1. 1 Прочитай текст.

Петрик прийшов **до класу**, сів **за парту**. Він дістав **з портфеля** книжки та поклав їх **на парту**. Петрик сидить за однією партою **з Настею**. Учитель викликав Настю **до дошки**.

2 Випиши виділені слова. Як їх треба писати — разом з іншими словами чи окремо від них?

Запам'ятай! Слова *у (в), до, з, за, на, під, над, по, від* пишемо окремо від інших слів.

Вправа 2. ① Роздивись малюнок.

② Вибери відповіді на запитання. Запиши їх.

• Де сидить хлопчик?	Кіт сидить під столом.
• Де лежить книжка?	Хлопчик сидить за столом.
• Де сидить кіт?	Книжка лежить на столі.

③ Підкресли слова *за, на, під*.

Вправа 3. ① Прочитай речення, вставляючи пропущені слова *від, до, по*.

1. Надійка отримала подарунок ... бабусі. 2. Діти йдуть ... школи. 3. Автобус їде ... дорозі.

② Запиши речення.

Вправа 4. 1 Роздивись малюнки.

2 Склади три речення зі словом *під*. Запиши їх.

Зразок. Дівчинка стоїть під парасолькою.

Вправа 5. 1 Прочитай текст. Випиши виділені слова.

Їжак живе **в лісі**. **На зиму** він засинає. Постіль влаштовує **під сухим листям**. Навесні їжак прокидається. **На колючках** у нього суха трава, старе листя.

2 Підкресли слова *в, під, на*.

Вправа 6. Прочитай і спиши речення, вставляючи слова *на, до, з, над*.

1. Бруньки з'явилися ... гілках дерев. 2. Стежка веде ... річки. 3. Пташка злетіла ... дерева. 4. Верби схилилися ... водою.

Вправа 7. 1 Розглянь малюнки і схеми.

_____ . _____ . _____ .

2 Склади і запиши три речення.

Зразок. На блюдці чашка.

Для довідок: на блюдці, на столі, на кріслі.

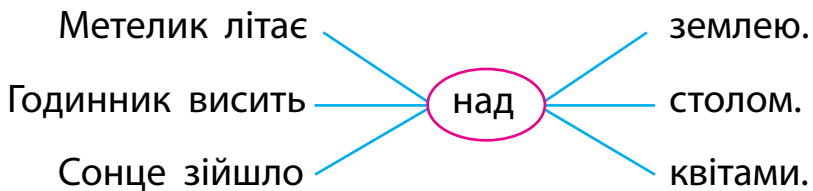
Вправа 8. Роздивись малюнки. Склади і запиши речення.

1. У
2. У
3. У
4. У

Зразок. У кішки кошеля.

Для довідок: кішки, кошеля, кози, козеля, свині, поросля, корови, теля.

Вправа 9. Прочитай і запиши речення.

Вправа 10. 1 Роздивись малюнки. Запиши речення, вставляючи потрібні слова.

1. Бджілка сидить (на чому?)
2. Бджілка злетіла (з чого?)
3. Бджілка літає (над чим?)

Для довідок: на квітці, з квітки, над квіткою.

2 Запиши речення в зошит.

Вправа 11. 1 Роздивись малюнок.

2 Побудуй розповідь за запитаннями, вживаючи слова *на*, *у*, *з*, *під*, *по*.

- Де стоїть будинок?
- Де літають птахи?
- Звідки спускаються діти?
- Де тече річка?
- Де пливе паперовий кораблик?
- Яку пору року зображено на малюнку?

Для довідок: на горі, у небі, з гори, під горою, по річці, весну.

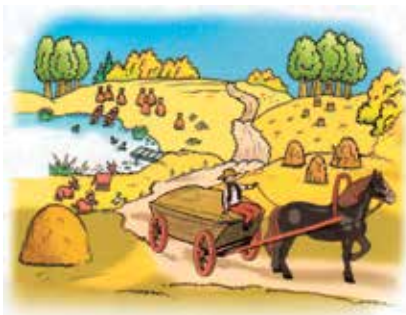
Вправа 12. ① Прочитай і спиши речення, вставляючи пропущене слово в.

Хто де живе?

Кіт живе ... будинку. Собака живе ... будці. Риба живе ... річці. Білка живе ... дуплі. Мишка живе ... норі.

② Підкресли вставлене слово та слово, що стоїть за ним.

Вправа 13. ① Прочитай вірш.

Їхали ми, їхали,
... річки підїхали,
кладку переїхали,
... леваду заїхали,
... гору виїхали,
... гори зїхали.

Анатолій Камінчук

Лева́да — ділянка землі з сінокосом, городом і садом.

② Спиши, вставляючи слова до, в, на, з. Підкресли їх та слова, що стоять за ними.

Вправа 14. ① Роздивись малюнки.

2 Прочитай запитання. Добери і запиши відповіді на них.

- Біля чого стоїть учень? Пташка сидить у гнізді.
- По чому пливе човен? Учень стоїть біля дошки.
- У чому сидить пташка? Човен пливе по воді.

Учень Човен Пташка

Вправа 15. 1 Прочитай і відгадай загадки.

Сонечко в траві зійшло,
усміхнулось, розцвіло.
Згодом стало біле-біле
і за вітром полетіло.

(Кульбаба)

* * *

Все літо літаю
у поле, до гаю.
Збираю медок
із різних квіток.

(Бджола)

2 Спиши загадку про бджолу. Підкресли слова *у, до, із*.

Вправа 16. 1 Прочитай.

Діти пішли **до лісу**. **В лісі** багато дерев. Ігор **на сосні** побачив білку. Білка стрибала **з гілки на гілку**.

2 Впиши виділені слова.

3 Підкресли слова *до, в, на, з*. Як їх треба писати з іншими словами в реченнях?

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Вправа 1. 1 Прочитай і спиши речення.

Київ — столиця України. Він розташований на берегах Дніпра. Скрізь зеленіють сади, парки, сквери. На вулицях ростуть каштани.

2 Скільки речень ти записав? З якої букви треба починати кожне речення?

3 Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Київ Укр Д скрізь сквери

Вправа 2. 1 Прочитай. Доповни речення, використовуючи слова для довідок.

1. Олена поливає (що?)

2. Василь співає (що?)

3. Мама варить (що?)

Для довідок: пісню, борщ, квіти.

2 Роздивись схеми. Визнач, якій схемі відповідає кожне речення.

1. .

2. .

3. .

Вправа 3. Із поданих слів склади речення. Запиши їх.

1. вулиці, На, дощ, іде.

2. гуляли, в, Діти, саду.

3. Тато, в, магазині, хліб, купив.

4. школі, У, свято, провели.

Вправа 4. 1 Склади і запиши речення про професії людей, зображених на малюнках.

Пілот

Будівельник

Пожежник

Зразок: *Пілот керує літаком.*

Для довідок: ... керує літаком, ... будує дім, ... гасить вогонь.

- 2 Скажи, про кого йдеться в кожному реченні.
- 3 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні?

Вправа 5. 1 Прочитай, виділяючи голосом кінець кожного речення.

Діти ходили до лісового озера біля берега діти побачили качку з каченятами.

- 2 Спиши. Кожне речення починай писати з великої букви. У кінці речення став крапку.
- 3 Скільки речень ти записав?

Вправа 6. 1 Прочитай вірш.

В зелені діброва,
в китицях калини.
Глянь, яка чудова
наша Україна!

Анатолій Камінчук

- 2 Випиши речення, у кінці якого стоїть знак оклику.
- 3 Намалюй схему цього речення.

Вправа 7. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Склади розповідь за запитаннями:

- Де стоїть будинок?
- Що росте за будинком?
- Що росте біля будинку?
- Що стоїть перед будинком?
- Хто літає над будинком?
- Хто виглядає з вікна?
- Хто сидить під вікном?

Для довідок: у дворі, дерево, квіти, машина, голуби, кіт, хлопчик і дівчинка.

Вправа 8. Спиши речення. У кінці кожного речення постав знак: (?), (.) або (!).

1. Чому тобі подобається весна
2. Бо весною яскраво світить сонце
3. Швидше приходь, весно

Вправа 9. 1 Прочитай речення. Замість крапок встав потрібні слова.

Зразок: У вівці (хто?) ягня.

1. У вівці (хто?)

2. У гуски (хто?)

3. У качки (хто?)

2 Запиши речення.

Для довідок: каченя, гусеня, ягня.

Вправа 10. 1 Прочитай.

Ми гуляли в парку. Там ми побачили білку. Білка стрибала з гілки на гілку.

2 Спиши речення. Підкресли слова *в, з, на*.

Вправа 11. Запиши запитання і відповіді на них. У кінці речень став потрібний знак: *?* або *.*

- Як тебе звати
- Як твоє прізвище
- У якому місті (селі) ти живеш

Вправа 12. Прочитай і відгадай загадки.

Найрідніша, наймиліша,
всіх вона нас пестить, тішить.
Завжди скрізь буває з нами.
Відгадайте, хто це?

(Мама)

* * *

Наче сонечка клубочки
хтось розсипав біля квочки.
Хто це там пищить, малята?
Здогадалися?

(Курчата)

Вправа 13. 1 Прочитай вірш. Придумай до нього заголовок.

Хвіст трубою, спритні ніжки —
плиг із гілки на сучок!
Носить білочка горішки
в золотий свій сундучок.
В неї очі, мов горішки,
кожушинка хутряна,
гострі вушка, наче ріжки.
У дуплі живе вона.

Грицько Бойко

2 Спиши останнє речення. Скільки в ньому слів?

ТЕКСТ

Поняття про текст

Вправа 1. 1 Прочитай.

Наша Батьківщина

Ми живемо в Україні. Природа нашої Батьківщини дуже гарна. Це поля, ліси, гори, озера, річки й моря.

- 2 Про що йдеться у кожному реченні?
- 3 Які знаки стоять у кінці кожного речення?

Запам'ятай! Речення, пов'язані між собою за змістом, утворюють *текст*. До тексту можна дібрати *заголовок*.

Вправа 2. 1 Прочитай.

1. На клумбі ростуть запашні квіти. Я завжди допомагаю дорослим. Моя мама працює кухарем.

2. Бабуся змісила тісто для пиріжків. Тетянка й Сашко допомагали бабусі ліпити пиріжки. Потім вони разом пили чай із пиріжками.

- 2 Подумай, де текст, а де — окремі речення.
- 3 Текст запиши.

Бабуся як пиріжки П С

Вправа 3. 1 Прочитай текст. Придумай до нього заголовок.

Уже давно не було дощу. Раптом насунула хмара. Дощові краплини застукотіли по дахах будинків.

2 Спиши перше речення.

Уже Раптом хм будинків

Вправа 4. 1 Роздивись і назви малюнки.

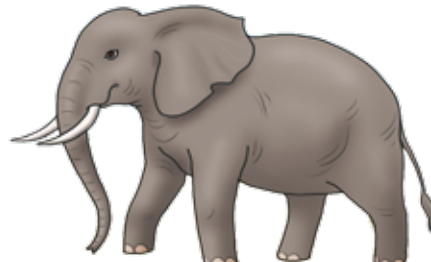
Крокодил

Ведмідь

Жираф

Слон

2 Придумай розповідь про зоопарк.

3 Одне речення (на вибір) запиши.

Вправа 5. 1 Прочитай текст. Про що в ньому йдеться?

Навесні цвітуть вишні, черешні, яблуні. Серед цвіту літають бджоли. Далеко чути кування зозулі.

2 Вибери до тексту заголовок.

Для довідок: Весна прийшла. Весняний сад.

3 Випиши з тексту перше речення. Підкресли в словах букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 6. 1 Роздивись малюнок. Прочитай текст.

Гарно в лісі навесні! Навкруги співають пташки. Під деревами розцвітають квіти. На стежинці можна зустріти їжачка.

- 2 Придумай до тексту заголовок.
- 3 Запиши заголовок і перше речення.

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки.

- 2 Склади розповідь за запитаннями.
 - Куди прийшов Петрик?
 - Що купив Петрик у магазині?
 - Кому Петрик приніс хліб?

Для довідок: до магазину, хліб, бабусі.

- 3 Запиши відповідь на перше запитання.

Вправа 8. 1 Прочитай речення. Склади з них текст.

Удома з риби мама зварила юшку.

Рома пішов на ставок.

У ставку він наловив риби.

Було літо.

2 Придумай до тексту заголовок.

3 Заголовок і перше речення запиши.

Мама ст. ставку Удома

Вправа 9. 1 Прочитай. Про що цей текст?

Ми з татом завітали до меблевого магазину. Там стояли дивани, крісла, столи, шафи. Ми купили письмовий стіл.

2 Придумай до тексту заголовок.

3 Спиши останнє речення. Намалюй його схему.

Вправа 10. 1 Роздивись малюнок.

Для довідок: пилюсось, поливає, миють.

- 2 Придумай текст до заголовка «Сім'я».
- 3 Два речення тексту запиши.

Вправа 11. 1 Прочитай речення. Склади з них текст.

На деревах розпустилися бруньки.
Настала весна.
Птахи повернулися з теплих країв.

- 2 Запиши речення, яке відповідає схемі:

└───┬───┐
└───┬───┐ .

Вправа 12. 1 Прочитай вірш.

Калину пишним білим цвітом
покрили квіти навесні.
А восени, як згасне літо,
дарує ягідки рясні.
Зриваймо кетяги калини,
не забуваймо лиш про те:
калина — символ України,
калина — дерево святе.

Ніна Лебідь

- 2 Запиши повні відповіді на запитання.

- Коли калина цвіте?
- Коли калина дарує ягідки?
- Символом якої країни є калина?

Калина восени України

Вправа 13. Прочитай. Подумай, де текст, а де — окремі речення. Текст запиши.

Веселка

Закінчився дощ. У небі з'явилася веселка. Наче місток, вона звисала над річкою.

Хлопці грають у футбол.
Рибалка ловить рибу.
На стіні висить картина.

Вправа 14. ① Прочитай текст.

Ластівка

Ластівка зробила собі гніздо. Горобчик побачив це і зайняв його. Ластівка покликала на допомогу своїх подружок. Разом вони вигнали горобця з гнізда.

- ② Випиши назви птахів. Пригадай і допиши ще дві назви.
- ③ Підкресли в словах перші букви. Які звуки вони позначають?

Вправа 15. ① Роздивись малюнок.

2 Продовж розповідь за малюнком і поданим початком.

Бабуся Софійки живе в селі. Софійка часто буває в неї. Вона ...

Для довідок: допомагає бабусі, годує кроликів, поливає квіти.

3 Напиши, де живе бабуся Софійки.

Вправа 16. 1 Прочитай речення. Склади з них текст. Придумай заголовок до тексту.

Розпочався урок.

До класу зайшов учитель.

Пролунав дзвоник.

2 Заголовок і текст запиши.

Вправа 17. 1 Роздивись малюнки.

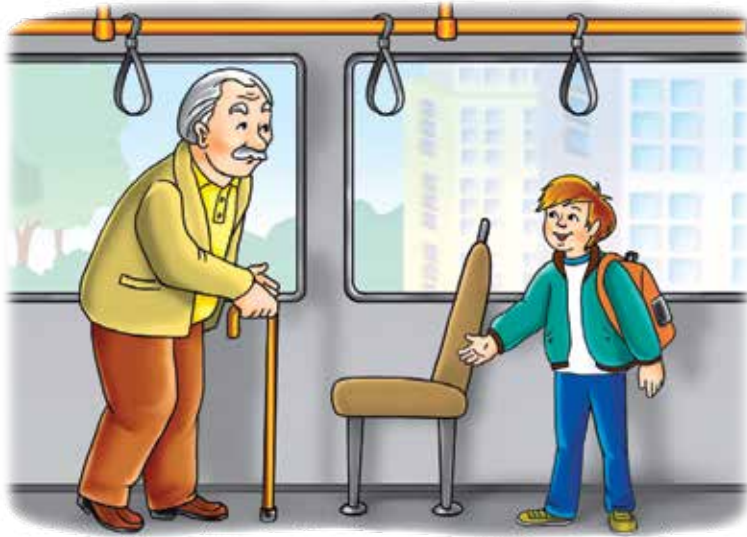
2 Продовж розповідь за малюнками.

Одного разу побачив ведмідь на дереві дупло

Для довідок: заліз на дерево, засунув лапу в дупло, вилетіли, покусали, утік.

3 Чому ведмідь утік? Відповідь запиши.

Вправа 18. 1 Роздивись малюнок.

2 Склади розповідь, відповідаючи на запитання.

- У чому їхав хлопчик?
- Кого він побачив в автобусі?
- Що зробив хлопчик?
- Що дідусь відповів хлопчикові?

Для довідок: в автобусі, старенького дідуся, поступився місцем, дякую.

Вправа 19. 1 Прочитай вірш.

• • •
Котик наш такий гарненький!
Білий він, завжди чистенький.
Мама-киця так навчила,
що вмивається без мила.

Наталія Мельник

2 Придумай назву вірша.

3 Запиши назву і перше речення. Який знак стоїть у кінці речення?

Вправа 20. 1 Прочитай речення. Склади з них текст.

У лузі він побачив козу.

Олесь гуляв за селом.

Коза стояла біля дерева і жувала траву.

2 Запиши перше речення тексту. Намалюй його схему.

Вправа 21. 1 Прочитай. Про що цей вірш?

• • •

— Цінь-цвірінь!

— Добридень, пташко!

— Цінь-цвірінь!

— Весна прийшла.

Прокидаються комашки

від весняного тепла.

Наталія Забіла

2 Придумай назву вірша.

3 Спиши останнє речення. Який знак стоїть у кінці речення?

Вправа 22. 1 Прочитай текст.

Біля нашої школи є великий парк. Тут ростуть дуби, клени, тополі. Є також веселі берізки, зелені ялинки. Щороку навесні та восени учні нашої школи допомагають прибирати парк.

2 Впиши назви дерев. Пригадай і допиши ще дві назви.

3 Підкресли в словах перші букви. Які звуки вони позначають?

Вправа 23. 1 Прочитай текст. Придумай до нього заголовок.

• • •

Улітку цвітуть маки. В українців мак здавна був оберегом. Його насінням обсипають садибу, людей, худобу. Маки рясніють на вишитих сорочках і рушниках.

2 Спиши перше речення. Намалюй його схему.

Вправа 24. Прочитай і спиши текст. Скільки речень у ньому?

Улітку Івась та Юрко були в таборі. Хлопчики часто ходили до лісу. Там вони бачили білочку та їжачка.

Ганок — прибудова з покрівлею біля входу в будинок.

Вправа 25. ① Прочитай речення. Склади з них текст.

• • •

Тоненькі гілочки схиляються до землі.
Ця красуня називається березою.
Біля нашого будинку росте велике дерево.
У нього білий стовбур.

- ② Придумай до тексту заголовок.
- ③ Запиши заголовок і перше речення.

Вправа 26. ① Прочитай і спиши текст.

Щодня у своїй мові ми вживаємо ввічливі слова.
Вимовляємо виразно: Дякую, до побачення, будь ласка, пробач.

- ② Підкресли ввічливі слова.

Вправа 27. ① Прочитай текст радісно, із захопленням.

Гарно на природі!

У різні пори року приємно побувати в лісі, біля річки. Милують око квіти на лузі. Корисно вдихати чисте повітря соснового лісу. Чудово відпочивати на березі маленької річки!

- ② Спиши назву і останнє речення тексту.
- ③ Підкресли знак у кінці кожного речення.

ПОВТОРЕННЯ ЗА РІК

Вправа 1. 1 Прочитай. Спиши.

Мова рідна! Колискова
материнська ніжна мова!

Іван Багряний

2 Дай відповіді на запитання:

- У якій країні ти живеш?
- Якою мовою ти спілкуєшся?
- Як називається столиця України?

М К материнська ніжна

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Учні пишуть диктант.
2. Оленка розмовляє по телефону.
3. Тимко записує вправу.
4. Бабуся розповідає онукові казку.

2 Знайди слова, які вказують на усне і писемне мовлення.
Підкресли їх.

Вправа 3. 1 Прочитай текст. Спиши.

Скоро літо. У школярів почнуться канікули. Ми з мамою Людою поїдемо в село до бабусі.

- 2 Підкресли в словах приголосні, що стоять перед *і, я, ю*.
- 3 Як їх вимовляємо?

Вправа 4. 1 Прочитай вірш.

Прилетіли **шпаки**,
дорогі співаки,
прилетіли весну зустрічати.
У шпаківнях нових
скоро будуть у них
жовтороті малі шпаченята.

Грицько Бойко

2 Впиши виділені слова. Підкресли букви **а, и, е, і, о, у**. Які звуки вони позначають?

Вправа 5. 1 Прочитай назви днів тижня.

Понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя.

2 Спиши, поділивши слова на склади.

Зразок. По-не-ді-лок.

Вправа 6. 1 Прочитай і спиши слова.

Чай, квіти, мед, море, степ, ранок, дим, звук, зерно.

2 Підкресли слова, які не можна переносити з рядка в рядок.

Вправа 7. 1 Прочитай вірш.

Ось **липа** кучерява
розкинула **намет**.
На липі цій недавно
бджілки **збирали** мед.

Наталія Забіла

2 Впиши виділені слова, поділяючи їх рисочками для переносу.

3 Визнач, який склад у цих словах вимовляємо з більшою силою голосу. Підкресли його.

Вправа 8. 1 Прочитай. Спиши слова, змінюючи їх так, щоб наголошеним став другий склад.

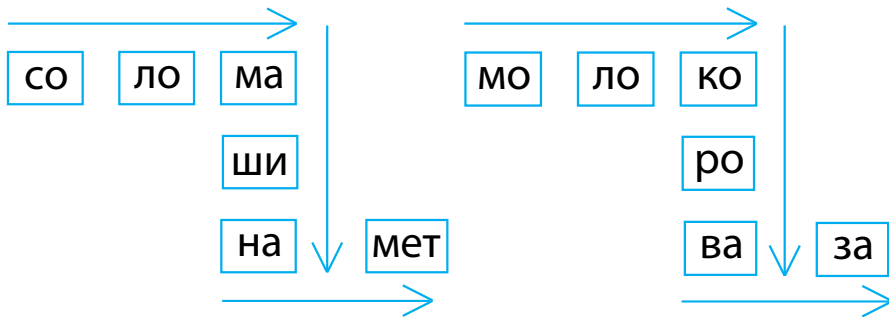
Зразок. Річка — річки́, ...

Річка, шапка, дуб, книжка, пташка, брат, зірка.

2 Підкресли наголошений склад у кожному слові.

Вправа 9. Склади і прочитай слова. Запиши їх.

Лото

Вправа 10. 1 Прочитай. Випиши виділені слова.

1. На галявині розквітли **лісові дзвіночки**. 2. Десь поблизу **дзюркоче струмок**. 3. Лунає **дзвінкий спів** соловейка. 4. Над квітами літають **бджоли** і **джмелі**.

2 Підкресли слова зі сполученням букв **дз, дж**.

Вправа 11. 1 Спиши, вставляючи замість крапок назви місяців.

Зразок: Весна — березень, квітень, травень.

Весна — ... , ... ,

Літо — ... , ... ,

Осінь — ... , ... ,

Зима — ... , ... ,

Для довідок: січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень.

2 Підкресли в словах букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 12. ① Відгадай загадку.

Ростом він маленький,
сірий, чепурненький,
справжній молодець.
Хто він? ...

(Горобець)

② Спиши. Підкресли в словах знак м'якшення (**ь**) та букву, яка стоїть перед ним.

③ Як звучить приголосний перед знаком м'якшення (**ь**)?

Вправа 13. ① Прочитай прислів'я.

1. Справжнього друга за гроші не купиш.
2. Яку дружбу заведеш — таке й життя поведеш.
3. Життя прожити — не поле перейти.

② Випиши слова з буквами **ш, ж**.

Вправа 14. ① Прочитай і спиши вірш.

Сміються поле, річка, ліс,
сміються гілочки беріз,
птахи сміються і луги,
сміються квіти навкруги.

Анатолій Костецький

② Підкресли в словах букву, що стоїть перед **і**.

Вправа 15. ① Прочитай і відгадай загадку.

Довгі вуха, куций хвіст,
невеликий сам на зріст.
На городі побував,
нам капусту попсував.

(Заєць)

② Запиши слово-відгадку. Поділи його на склади.

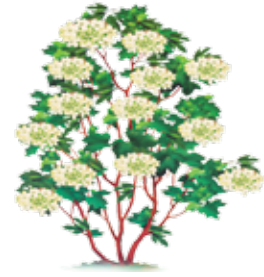
③ Придумай і запиши речення зі словом **заєць**.

Вправа 16. 1 Спиши вірш.

Кущ калини у долині
білим цвітом квітне нині.
І лунають на калині
ніжні співи солов'їні.

Василь Грінчак

2 Підкресли в словах букви, що позначають м'які приголосні звуки.

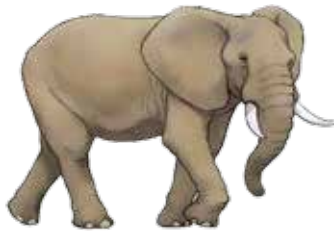
Вправа 17. 1 Прочитай слова. Як вимовляємо приголосні, позначені виділеними буквами?

Кит

Кіт

Слон

Кінь

Оса

Порося

2 Випиши слова, у яких приголосні **к**, **н**, **с** вимовляємо м'яко.

Вправа 18. 1 Прочитай і спиши речення.

Пішов дощ. Крізь краплини дощу світило сонце.
На небі засяяла веселка.

2 Підкресли в словах склади з буквою *і*.

Вправа 19. 1 Прочитай слова. Зміни їх за зразком. Запиши.

Зразок. Герої — герої.

Герої, музеї, трамваї, урожаї, змії.

2 Підкресли останні дві букви в словах кожної пари. Чим вони відрізняються?

Вправа 20. 1 Із кожної групи слів склади і запиши речення.

1. Наталка, стояла, дзеркалом, перед.

2. струмочки, дзюрчать, Весело.

3. бджоли, Над, квітами, літали.

2 Підкресли сполучення букв **дз, дж**.

Вправа 21. 1 Прочитай. Запиши речення, вставляючи потрібне слово.

1. Лимон кислий, а персик

2. Камінь твердий, а пластилін

3. Заєць маленький, а слон

Для довідок: великий, солодкий, м'який.

2 Підкресли в словах букву **й**.

Вправа 22. Прочитай. Випиши в один стовпчик слова, які відповідають на питання *хто?*, а в другий — на питання *що?*

Зразок. Хто? Що?

подруга парасолька

Подруга, парасолька, дідусь, телефон, кінь, вулиця, газета, сорока, місяць, курча, жолудь, учитель.

Вправа 23. Прочитай. Допиши слова, які називають багато предметів.

Зразок. Один Багато

білка — білки

білка — ... машина — ...

вовк — ... гілка — ...

кабан — ... кущ — ...

Для довідок: білки, кущі, вовки, машини, кабани, гілки.

Вправа 24. Спиши речення. До виділених слів став у дужках питання *хто?* або *що?*

1. На клумбі ростуть (...?) **квіти**. 2. У дворі граються (...?) **діти**. 3. Для борщу мама купила (...?) **капусту**.

Вправа 25. 1 Прочитай і спиши слова.

Сосна, козак, вінок, син, масло, річка, дівчина, прапор, солдат, горіх, птах, кіоск, кавун, півень, ліс, ялина, школяр, папір.

2 Підкресли слова, які відповідають на питання *що?*

Вправа 26. 1 Прочитай текст. Спиши.

Батька Олесі звати Іван Павлович, маму — Ніна Олегівна. Батька Антона звати Юрій Миколайович, маму — Тамара Пилипівна.

2 Підкресли імена та по батькові.

Вправа 27. 1 Прочитай речення. Спиши.

1. У нашому дворі живе собака Дружок. 2. Богдан дуже любить свого папугу Гошу. 3. Кіт Мурзик ловить мишей.

2 Підкресли клички тварин.

Вправа 28. Прочитай імена. Зміни їх за зразком. Запиши.

Зразок. Іван — Іванко.

Іван — ... , Ірина — ... , Микола — ... , Тетяна — ... , Володимир — ... , Галина — ... , Віктор — ... , Дмитро — ... , Надія —

Вправа 29. Запиши речення, вставляючи слова, які означають дію.

1. Співак (що робить?) ... 2. Музикант (що робить?) 3. Пекар (що робить?) 4. Швачка (що робить?) 5. Продавець (що робить?)

Для довідок: продає, грає, шиє, співає, пече.

Вправа 30. Спиши. Підкресли слова, які відповідають на питання *що робить?*

Все навколо зеленіє,
річка ллється і шумить.
Тихо, тихо вітер віє,
і з травою гомонить.

Олександр Олесь

Гомоніть — розмовляє.

Вправа 31. Прочитай вірш. Випиши питальні речення.

— Журавлики-журавлі,
де літали ви, малі?
Де бували?
— Ми у теплі краї,
у казковій гаї
мандрували.

Платон Воронько

Вправа 32. Роздивись малюнки. Склади і запиши речення про те, хто що робить.

Для довідок: миє посуд, поливає квіти, саджає дерево.

Вправа 33. 1 Прочитай і спиши текст.

На уроці учні малювали диких тварин. Дмитрик намалював ведмедя. Боря намалював вовка.

2 Скільки речень ти записав?

3 Про що розповідається в кожному реченні?

учні вели Дмитрик Б

Вправа 34. 1 Роздивись малюнок. Придумай ім'я хлопчику. Розкажи, що він робить.

2 Склади і запиши речення за малюнком і схемою.

└─── ─── ─── .

Для довідок: робить зарядку.

Вправа 35. Прочитай. Спиши. Постав у кінці кожного речення потрібний знак: (.), (?) або (!).

1. Ми ходили у кіно
2. Чи сподобався тобі фільм
3. Фільм дуже цікавий

Вправа 36. Прочитай. Доповни речення. Запиши їх.

1. Клен — дерево, а кульбаба —
2. Сукня — одяг, а чоботи —
3. Собака — тварина, а голуб —
4. Кастрюля — посуд, а стіл —

Для довідок: меблі, пташка, взуття, квітка.

Вправа 37. ① Прочитай, вставляючи слова *на, по, у*.

Медом яблуко налите
зацепилось ... гіллі,
... садочку ходить літо
... солом'янім брилі.

Вадим Крищенко

② Спиши, підкресли слова *на, по, у*.

Вправа 38. Склади і запиши речення.

1. Дорослі, діти, та, дерева, садили.
2. конвалії, галявині, На, квітнуть.
3. пташки, лісі, У, співають.
4. тихо, У, садку, було.

конвалії пташки ть

РОЗДИВИСЬ І РОЗКАЖИ

На прогулянці

- Яку пору року зображено на малюнку?
- Що роблять діти?
- Уяви себе на майданчику. Що робив би ти?

Кіт і рибки

Склади розповідь за малюнками, використовуючи запитання.

- Кого побачив кіт? Що він намагався зробити?
- Що сталося далі?

Подарунок

Придумай імена дітям і склади розповідь за малюнками.

- Що дівчинка вирішила приготувати в подарунок?
- Кому дівчинка подарувала подарунок?
- Що ще можна зробити своїми руками і подарувати?

У бібліотеці

- Куди прийшли діти?
- Що роблять діти в бібліотеці?

Всім про все вона розкаже
і малюночки покаже.
Усіх розуму навчить,
хоч сама завжди мовчить.

- Про що йдеться в загадці?
- Як називають будинок, у якому живе багато книжок?

Сімейні спогади

- Хто роздивляється фотоальбом?
- Про що розповідає дідусь онукам?
- Що діти кажуть одне одному?
- Чи знаєш ти історію своєї сім'ї?

ЗМІСТ

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ПЕРШОМУ КЛАСІ

Звуки і букви	4
Слово і речення	8

МОВА І МОВЛЕННЯ

Мова — засіб спілкування	13
Усне і писемне мовлення	16

ЗВУКИ І БУКВИ

Голосні звуки. Позначення їх буквами	20
Приголосні звуки. Позначення їх буквами	24
Склад. Перенос слів	29
Наголос	33
Позначення м'якості приголосних буквами <i>і, я, ю, є</i>	38
Знак м'якшення (<i>ь</i>) у кінці слова	47
Слова з буквами <i>ї, й</i>	52
Розрізнення приголосних [з]—[с], [б]—[п], [в]—[ф], [ж]—[ш]	54
Сполучення приголосних <i>дз, дж</i>	59
Повторення вивченого	62

СЛОВО

Поняття про слово	68
Слова, що означають назви предметів	72
Велика буква в іменах, по батькові та прізвищах	86
Велика буква в кличках тварин	90
Слова, що означають дію	93
Повторення вивченого	101

РЕЧЕННЯ

Поняття про речення	108
Розповідні речення	113
Питальні речення	117
Зв'язок слів у реченні	121
Вживання у реченнях слів у <i>(в), до, з, за,</i> <i>на, під, над, по, від</i>	123
Повторення вивченого	130

ТЕКСТ

Поняття про текст	135
Повторення за рік	145
<i>Роздивись і розкажи</i>	155

Навчальне видання

Висоцька Алла Михайлівна
Блеч Ганна Олександрівна

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

Підручник
для осіб з особливими
освітніми потребами (F 70)

2 клас

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Головний редактор *А. С. Мнишенко*
Головний художник *М. Б. Гутман*
Редактор *К. Д. Протасова*
Коректори *А. В. Дрожжина, Л. Ф. Іванова*

Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 13,00. Обл.-вид. арк. 8,80.
Тираж 6470 пр. Зам. № .

Державне підприємство «Спеціалізоване видавництво «Либідь»,
вул. Пушкінська, 32. м. Київ, 01004
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3055 від 12.12.2007

Віддруковано в ПП «Видавництво “Фенікс”»,
вул. Шутова, 136, м. Київ, 03067
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 271 від 07.12.2000